

Кам'янець-Подільський державний університет

В.С.Степанков, В.А.Дубінський

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ КРАЇН АЗІЇ ТА АФРИКИ

Методичні рекомендації до вивчення курсу

Кам'янець-Подільський
2006

УДК 94(5+6)«15/19»
ББК 63.3(5)
С 79

Рецензенти:

Газін В.П. — доктор історичних наук, професор кафедри
всесвітньої історії Кам'янець-Подільського
державного університету;

Нечитайло В.В. — кандидат історичних наук, професор кафедри
політології й соціології Кам'янець-Подільського
державного університету;

Федьков О.М. — кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри історії України Кам'янець-Подільського
державного університету;

Степанков В.С., Дубінський В.А.

С 79 Новітня історія країн Азії та Африки: Методичні рекомендації до вивчення курсу. — Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, редакційно-видавничий відділ, 2006. — 82 с.

Даний методичний посібник призначений для студентів історичних факультетів ВНЗ. Він містить плани семінарських занять, список джерел, підручничкової й наукової літератури до кожного з них, теми рефератів, питання до заліку та методичні поради до його складання, питання до іспиту й рекомендації щодо підготовки до нього, термінологічний словник і хронологічну таблицю.

УДК 94(5+6)«15/19»
ББК 63.3(5)

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Кам'янець-Подільського державного університету,
протокол №10 від 24 листопада 2005 року.*

© Степанков В.С., Дубінський В.А., 2006

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Методичні поради для підготовки семінарських занять	7
Плани семінарських занять, джерела, навчальна й наукова література, методичні поради	10
Теми рефератів, джерела й наукова література, методичні поради до написання рефератів.....	59
Питання до заліку та методичні поради для його складання.....	64
Програма до іспиту й рекомендації щодо підготовки до нього	66
Термінологічний словник	72
Хронологічна таблиця	76

ВСТУП

Курс “Новітньої історії країн Азії та Африки” є логічним продовженням курсу “Нової історії країн Азії та Африки”. Його хронологічні межі охоплюють період з 1918 р. (часу завершення Першої світової війни) до сьогоднішнього (початку ХХІ ст.). Навчальна програма передбачає об’єктивне висвітлення як історичного розвитку окремих народів, націй і країн, так і процесів, явищ і подій, що відбувалися у цих регіонах впродовж даного часу. Відмовившись від формаційного підходу, який показав неспроможність виступати універсальним методом пізнання розвитку світової цивілізації, автори методичних рекомендацій не пішли на його механічну заміну цивілізаційним чи іншим методом пізнання. Вважали за доцільне вдатися до використання складових різноманітних підходів: культурологічного, цивілізаційного, стадіально-формаційного й інших.

Програма ґрунтується на застосуванні історичного, проблемно-хронологічного, історико-генетичного, порівняльно-історичного, історико-реконструктивного, синхронного, історико-типологічного й інших методів історичних досліджень.

Предметом “Новітньої історії країн Азії та Африки” виступає вивчення локальних цивілізацій, соціально-політичного, економічного, конфесійного й культурного розвитку народів, націй, держав і країн Азії та Африки, а також складних процесів, подій та явищ всесвітньої історії, що чинили чи чинять важливий вплив на розвиток обох материків (Другої світової війни, “холодної” війни, розвалу колоніальних імперій, глобалізації, діяльності ТНК, тероризму й ін.).

Мета курсу полягає у засвоєнні студентами закономірностей та особливостей розвитку націй, суспільств, держав, національних і регіональних культур й локальних цивілізацій Азії та Африки як складових розвитку світової цивілізації. Його **основні завдання** такі:

- з’ясувати закономірності й особливості зародження та розвитку капіталістичних відносин, формування сучасної моделі ринкової економіки, процес трансплантації світових досягнень організації й технології виробництва, науково-технічного прогресу в економічне життя обох материків; розкрити особливості модернізації локальних цивілізацій;
- висвітлити зміни у соціальній структурі азійських та африканських суспільств, становлення у ній нових еліт;
- проаналізувати зміст і форми національно-визвольної боротьби, визначити її роль у розвалі колоніальної системи;
- дослідити становлення незалежних держав, проблеми їх економічного, політичного й соціального розвитку в останній третині ХХ — початку ХХІ ст.;
- визначити роль і місце традиційних соціально-політичних структур у житті азійсько-африканських суспільств;

- в'яснити процес становлення комуністичних (авторитарних і тоталітарних) режимів та причини їхнього краху;
- висвітлити сутність реформ у посткомуністичних країнах;
- дослідити роль ісламу й інших релігій у політичному та культурному житті суспільств Азії та Африки;
- визначити роль націоналізму у процесі становлення національних держав;
- з'ясувати вплив процесів глобалізації на розвиток країн Азії та Африки;
- вдосконалювати уміння студентів працювати з джерелами;
- домогтися опанування студентами хронології та основних наукових понять;
- закріпити навички студентів працювати з історичною картою.

Курс “Новітня історія країн Азії та Африки” займає важливе місце в системі гуманітарних наук, бо сприяє з'ясуванню рушійних сил і напрямів розвитку людської цивілізації в цілому, і локальних цивілізацій зокрема, місця та ролі у них особи, характеру взаємин з природним середовищем, визначенню глобальних проблем, з якими вже зустрілося і ще зустрінеться людство. Він знаходиться у взаємозв'язку з іншими історичними дисциплінами та суспільними науками. Важливе місце серед них посідає “Новітня історія країн Європи та Америки”, яка дозволяє глибше розкрити процес утвердження комуністичного тоталітаризму на Сході, з'ясувати вплив Другої світової та “холодної” воєни на розвиток народів, націй і країн Азії та Африки, побачити спільне й відмінне у розвитку цивілізацій Азії та Африки, Європи та Америки. “Історія України” допомагає розкрити характер взаємин незалежної України з країнами азійського та африканського материків. Культурологія проливає світло на існуючі зв'язки побуту й культури з морально-етичними системами релігій, вплив традиційних архетипів азійської й африканської культур на розвиток сучасних політичних структур. Творчий доробок політології та соціології збагачує уявлення істориків про цивілізаційну специфіку політичних систем і політичну культуру азійських та африканських суспільств, боротьбу у них авторитарних і демократичних тенденцій, особливості соціальної структури й функціонування еліти, природу міжетнічних і міжнаціональних конфліктів тощо. Економічні дисципліни відіграють важливу роль у з'ясуванні причин “економічного” дива Японії, Республіки Корея й інших азійських держав, механізму реформування економіки у посткомуністичних країнах Азії та африканських країн, які у 60–80-х рр. прямували шляхом соціалістичної орієнтації, характеру економічних взаємин азійських та африканських держав з розвинутими державами Європи й Америки. Не можна ігнорувати роль досліджень у сферах літературознавства, соціальної психології тощо.

Важливе місце у вивченні курсу посідає **самостійна робота** студентів (особливо на заочній формі навчання). Вона передбачає опрацювання джерел і наукової літератури, вивчення понятійного апарату й хронології, опанування навичок роботи з історичною картою, написання рефератів із визначеної тематики.

Передбачено застосування різних форм поточного контролю: опитування на семінарах, проведення колоквиумів, контрольних робіт і співбесід, написання рефератів. Залік проводиться у кінці 9-го семестру, екзамен — 10-го семестру.

Для підготовки студентів до семінарів розроблено плани занять із списками рекомендованих джерел, підручників і посібників та наукової літератури. Визначено тематику колоквиумів і перелік їхніх питань, підготовлено варіанти контрольної роботи, складено список питань, що виносяться на самостійне опрацювання.

Вивчивши курс “Новітня історія країн Азії та Африки”, **студент має знати:**

- найголовніші закономірності й особливості політичного і соціально-економічного розвитку азійських та африканських суспільств;
- основні події історії країн, вивчення яких передбачено навчальною програмою;
- зміст і форми національно-визвольних змагань народів, націй і країн Азії та Африки, їх ідеологію; процес становлення незалежних держав; проблеми їх розвитку;
- сутність і трагічні наслідки “комуністичного експерименту”;
- зміст реформ у посткомуністичних державах;
- роль релігій і традиціоналістських структур у розвитку суспільств;
- вплив процесів глобалізації на розвиток країн Сходу;
- основні віхи життя й діяльності найвизначніших історичних постатей;
- хронологію;
- фаховий понятійний апарат;
- теми, що вивчаються у шкільному курсі “Всесвітньої історії”.

Студент повинен уміти:

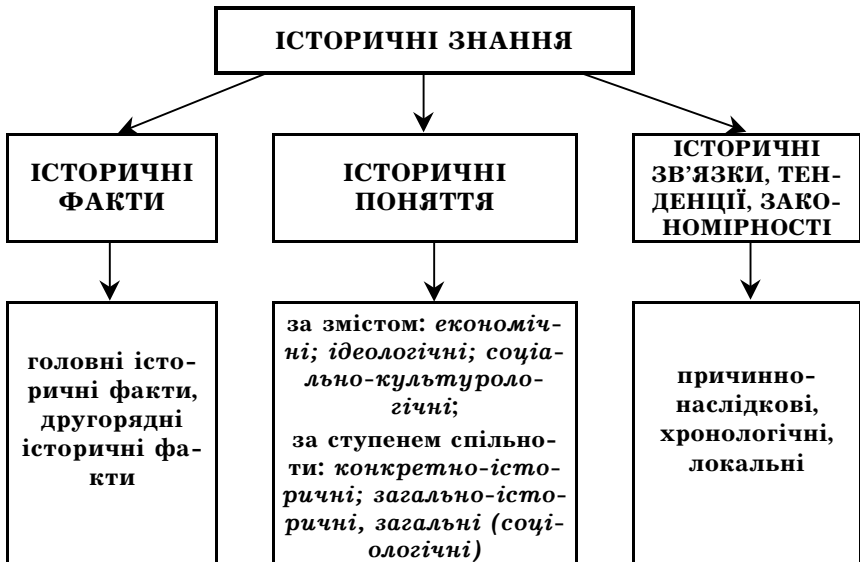
- аналізувати соціально-політичні й економічні процеси, що відбувалися в Азії та Африці у період новітньої історії, співставляти їх з подібними процесами в Європі й Америці;
- вільно володіти набутими знаннями; формулювати думки, робити висновки, вести дискусії, аргументувати власні судження;
- працювати з джерелами;
- розробити уроки, тематика яких передбачена шкільною програмою “Всесвітньої історії”;
- володіти історичною картою, працювати з контурними картами;
- використовувати набуті знання у виховній роботі.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

За останні роки зроблено значний крок у вивченні новітньої історії країн Азії та Африки. З'явилися монографії, підручники, навчальні посібники, наукові статті у часописах. У цій літературі студент знайде не тільки багато нового для себе, але й часто протилежні тлумачення одних і тих же подій, фактів, вчинків історичних діячів тощо. За таких обставин, опанування історії країн Азії та Африки виявляється справою досить складною. У зв'язку з чим помітно зростає роль вміння правильно організувати свою роботу. Висловимо з цього приводу кілька порад.

Насамперед необхідно уважно прочитати план семінарського заняття, знайти необхідні для вивчення джерела і наукову літературу.

В процесі самопідготовки слід законспектувати найважливіші теоретичні положення, аргументи, що наводяться, факти й події. Доцільно на широких полях аркуша занотовувати дати, записувати прізвища, виділяти додаткову інформацію, термінологічні пояснення. При цьому не слід забувати про складові історичних знань (див. *схему*).

Записи потрібно виконувати чітко і розбірливо. При цьому допускається скорочення слів, виділення найважливіших положень.

Корисно скласти розгорнутий план або зробити тези майбутнього виступу.

Пам'ятка щодо складання конспекту

1. Уважно прочитайте текст. Відзначте незрозумілі місця, незнайомі примітки й поняття, нові для Вас імена та дати.
2. Випишіть на полях зошита значення відмічених слів. Наведіть довідку про особи, імена яких Вам невідомі, а також події, які згадуються у тексті.

Характеристика (оцінка) історичної особи

1. *Встановіть час, місце та історичні умови, в яких діяла особа.*
  2. *Сім'я й соціально-психологічні умови формування особистості діяча. Темперамент і риси характеру. Моральна шкала цінностей.*
  3. *Суспільно-політичні (естетичні, наукові) погляди. Конфесійна приналежність й рівень релігійності.*
  4. *Основні етапи діяльності (творчості).*
  5. *З'ясуйте мету її діяльності (творчості) та інтереси якої соціальної групи (груп) вона виражала і обстоювала. Співставте її з засобами їх досягнення. Зробіть висновок.*
  6. *Результати діяльності (творчості) особи та їх оцінка.*
  7. *Ваше ставлення до неї.*
3. При першому читанні тексту складіть простий план — послідовний перелік основних думок автора. При повторному читанні відмічайте яким чином автор аргументує основні історичні положення своєї роботи.
  4. Заключний етап конспектування складається з перерахування відмічених місць та їх короткого послідовного запису.
  5. Під час конспектування необхідно прагнути виразити думку автора своїми словами — це допомагає більш усвідомленому засвоєнню тексту.
  6. При конспектуванні важливо вчитися підбирати цитати. Необхідно враховувати наскільки яскраво, оригінально, стисло викладена думка. Цитувати слід ті положення роботи, на які можливе посилання як на авторитетний виклад погляду, судження з того чи іншого питання.

Потрібно виявити не лише знання конкретних питань того чи іншого семінарського заняття й історичної карти, але й показати свою загальну ерудицію, обізнаність із сучасними здобутками історіографії, існуючими проблемами та вміння працювати з джерелами. Виступ розпочинайте зі вступу. Далі розкрийте зміст питання, зробіть висновки й узагальнення, з'ясуйте, де це необхідно, уроки історичної події й висловіть власну думку.

Відповідь повинна бути чіткою, логічною, аргументованою.

Практикується рецензування виступу студента своїми колегами, що також оцінюється.

Якщо у Вас виникнуть будь-які питання при вивченні курсу “Новітня історія країн Азії та Африки” звертайтеся за консультацією до викладачів даного предмету, котрі працюють на **кафедрі** **всесвітньої історії**.

Сподіваємось, що наші поради стануть Вам у пригоді.

ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, ДЖЕРЕЛА, НАВЧАЛЬНА Й НАУКОВА ЛІТЕРАТУРА, МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

ТЕМА 1

БОРОТЬБА АФГАНСЬКОГО НАРОДУ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ. РЕФОРМИ АММАНУЛЛИ-ХАНА ТА ПРИЧИНИ ЇХ НЕВДАЧІ (1918-1929 рр.)

ПЛАН:

1. Внутрішньополітичне та міжнародне становище Афганістану на рубежі нової і новітньої історії. Прихід до влади Аманулли-хана.
2. Боротьба Афганістану з агресією Англії. Равалпіндійський договір.
3. Реформи уряду Аманулли-хана.
4. Повстання 1928 р. Падіння уряду молодшафганців.

ДЖЕРЕЛА Й ЛІТЕРАТУРА ДЖЕРЕЛА:

Хрестоматія по новейшій історії. — М., 1961. — Т.І. — С.804-806.

ПОСІБНИКИ ТА ПІДРУЧНИКИ:

- История Афганистана. — М., 1982.
Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. — Львів, 2005.
Новейшая история стран Азии и Африки. XX век. 1900-1945. — Ч.1. / Под ред. А.М.Родригеса. — М., 2001.
Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918-кінець XX ст.). — Суми, 2002.
Трошин Ю.А. История стран Азии и Африки в новейшее время (1918-2000). — М., 2004.

МОНОГРАФІЇ ТА СТАТТІ:

- Афганистан: борьба и созидание. — М., 1984.
Афганистан: экономика, политика, история. — М., 1984.
Гордон-Полонская Л.Р. Война Афганистана за независимость и участие в ней пограничных пуштунских племен (1924-1929) // Независимый Афганистан. — М., 1980.
Гелинсен В.М. Повстанческое движение в Средней Азии и советско-афганские отношения в 1920-е — начале 1930-х годов // Восток. — 2002. — №2.
Давлятов М. Афганский историк о политике Англии в Афганистане в первой трети XX в. // Народы Азии и Африки. — 1986. — №3.

Иоффе А.Е. Начальный этап взаимоотношений Советского Союза с арабами и африканскими странами (1921-1932) // Народы Азии и Африки. — 1967. — №6.

Коргун В.Г. Афганистан в 20-30-е годы XX в. Страницы политической истории. — М., 1979.

Кошкин А.А. Первая мировая война и Восток // Новая и новейшая история. — 1998. — №5.

Ланда Р.Г. Мусульманский мир и Первая мировая война // Восток. — 2004. — №1.

Панин С.Б. “Советская угроза” Британской Индии: афганский плацдарм (1920-е годы) // Восток. — 2001. — №6.

Теплинский Л.Б. История советско-афганских отношений 1919-1987. — М., 1988.

Умнов А.Ю. Социально-политический кризис в Афганистане конца 20-х годов. Его причины и характер // Страны Среднего Востока: история, экономика, культура. — М., 1980.

Умнов А. История, опрокинутая в настоящее // Азия и Африка сегодня. — 1999. — №3.

Халфин Н.А. Афганистан завоевывает независимость // Вопросы истории. — 1980. — №6.

Халфин Н.А. Заря свободы над Кабулом. — М., 1985.

Хейфец А.Н. Советские республики и народы Востока (1918-1922) // Вопросы истории. — 1972. — №11.

Хейфец А.Н. Пятидесятилетие первых договоров советской страны с Ираном, Афганистаном, Турцией (1921) // Народы Азии и Африки. — 1971. — №1.

При вивченні теми **«Боротьба афганського народу за незалежність. Реформи Аманулли-хана та причини їх невдачі (1918-1929 рр.)»** слід охарактеризувати, насамперед, становище країни на рубежі нової і новітньої історії. При цьому важливо визначити основні особливості її внутрішньополітичної ситуації та роль на міжнародній арені. Аналіз соціально-політичного розвитку Афганістану допоможе Вам з'ясувати причини приходу до влади Аманулли-хана.

Помітну роль на теренах Центральної Азії в цей час відіграла Англія, що прагнула посилити свій вплив у цьому регіоні. Тому зверніть увагу на висвітлення причин і ходу третьої англо-афганської війни. Вона завершилася перемир'ям, але остаточно стосунки між державами не були врегульовані Равалпіндійським договором. Отже, з'ясуйте його основні положення та значення. Зверніть увагу на афгано-російські відносини, особливо на зміст і роль договору 1921 року.

Провідне місце при розгляді даної теми займає питання реформ Аманулли-хана. Тому Вам слід визначити їхні причини, основні

етапи проведення. Потрібно виділити перетворення у сфері економічних відносин, державного будівництва, культури й побуту. Порівняйте особливості змін у різних галузях суспільного життя на першому і другому етапах реформ, покажіть позитивні й негативні, на Вашу думку, аспекти. Зверніть увагу на ставлення до них різних прошарків населення.

Важливе місце у історії Афганістану цього часу займає повстання 1928 року. Тому виділіть його основні причини, рушійні сили, лідерів та охарактеризуйте хід і наслідки. Висловіть міркування з приводу політики уряду молодшафганців. Визначіть місце та роль реформ Аманулли-хана в історії Афганістану, висвітліть причини їх невдач. Змалюйте історичний портрет Аманулли-хана.

При підготовці до заняття скористуйтеся картою «**Афганістан у ХХ ст.**».

Питання й завдання для самоконтролю:

1. У чому полягали особливості внутрішнього становища Афганістану на початку ХХ ст.?
2. Визначіть зміст і значення Равалпіндійського договору.
3. В яких сферах суспільного життя були проведені реформи на першому етапі? Схарактеризуйте їх зміст.
4. Які перетворення на другому етапі проведення реформ, на Вашу думку, носили прогресивний характер?
5. У чому, на Вашу думку, полягали причини невдач реформ Аманулли-хана? Обґрунтуйте їх.

ТЕМА 2

НАЦІОНАЛЬНА РЕВОЛЮЦІЯ 1918-1923 рр. У ТУРЕЧЧИНІ. ПРОГОЛОШЕННЯ РЕСПУБЛІКИ

ПЛАН:

1. Поразка Османської імперії у Першій світовій війні та її наслідки для Туреччини.
2. Іноземна інтервенція й початок національно-визвольної боротьби. Скликання ВНЗТ і створення національно-революційного уряду на чолі з М.Кемалем (1919-травень 1920 рр.)
3. Розгортання національно-визвольної революції. Провал англо-грецької інтервенції й укладення Лозанського мирного договору (травень 1920-липень 1923 рр.)
4. Ліквідація султанату. Проголошення Туреччини республікою.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

ДЖЕРЕЛА:

Практикум по истории стран Зарубежного Востока. — М., 1963. — С.116-123.

Хрестоматия по новейшей истории. — М., 1961. — Т.1. — С.830-838.

ПОСІБНИКИ ТА ПІДРУЧНИКИ:

Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. — Львів, 2005.

Новейшая история стран Азии и Африки. XX век. 1900-1945. — Ч.1. / Под ред. А.М.Родригеса. — М., 2001.

Новейшая история Турции. — М., 1968.

Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918- кінець ХХ ст.). — Суми, 2002.

Трошин Ю.А. История стран Азии и Африки в новейшее время (1918-2000). — М., 2004.

МОНОГРАФІЇ ТА СТАТТІ:

Коминтерн и Восток. Сб. ст. — М., 1969.

Кошкин А.А. Первая мировая война и Восток // Новая и новейшая история. — 1998. — №5.

Корниенко Р.П. Рабочее движение в Турции в 1918-1963 гг. — М., 1965.

Ланда Р. Мусульманский мир и Первая мировая война // Восток. — 2004. — №1.

Лудшувейт Е.Ф. Турция в годы Первой мировой войны 1914-1918 гг. — М., 1966.

Лежиков А. Кемаль Ататюрк // Азия и Африка сегодня. — 1998. — №12.

Миллер А.Ф. Становление Турецкой республики // Народы Азии и Африки. — 1973. — №6.

Миллер А.Ф. Империализм против турецкой революции // Миллер А.Ф. Турция. Актуальные проблемы новой и новейшей истории. — М., 1982.

Миллер А.Ф. Формирование политических взглядов Кемала Ататюрка // Народы Азии и Африки. — 1963. — №5.

Моисеев П.П. СССР-Турция: полвека экономического сотрудничества (Этапы и тенденции) // Проблемы истории Турции. — М., 1987.

Моисеев П.П. Турция: от колониальной экономики империи к хозяйственной самостоятельности Республики // Восток. — 2002. — №2.

Розалиев Ю. Мустафа Субхи — революционер, интернационалист // Азия и Африка сегодня. — 1983. — №4.

Філіпенко Д.М. Друзі і вороги революційної Туреччини (1918-1922 рр.). — К., 1968.

Хейфец А.Н. Советские республики и народы Востока (1918-1922) // Вопросы истории. — 1972. — №11.

Хейфец А.И. Пятидесятилетие первых договоров советской страны с Ираном, Афганистаном, Турцией (1921) // Народы Азии и Африки. — 1971. — №1.

Хейфец А.Н. Роль миссии М.В.Фрунзе в укреплении дружественных советско-турецких отношений // Вопросы истории. — 1962. — №5.

Шевелев Д.Л. К истории заключения соглашения о разделе азиатских территорий Османской империи в 1916 г. // Восток. — 2001. — №5.

Ширина К.К. Идея мировой революции в стратегии Коминтерна // Новая и новейшая история. — 1995. — №5.

Тема: “**Національна революція 1918-1923 рр. у Туреччині. Проголошення республіки**” розкриває процес виникнення і становлення нової держави — Республіки Туреччина. Однак, для того щоб зрозуміти й осмислити її, необхідно, насамперед, охарактеризувати становище країни на кінець Першої світової війни. Зверніть увагу на завершальні операції турецької армії та причини її поразок, розкрийте зміст і значення Мудроського перемир'я.

Повоєнний поділ світу призвів до іноземної інтервенції й окупації **Східної Фракії, Кілікії, Ізміру**. Тому визначіть, які країни ввели свої війська на ці території та в чому полягала мета їхнього перебування на захоплених територіях?

З'ясуйте основні причини революції, її початок, характер, рушійні сили та особливості. Охарактеризуйте основні події революції, а власне:

- діяльність Товариств захисту прав і створення Представницького комітету;
- скликання національного парламенту й прийняття «Національної обітниці»;
- окупацію Стамбула інтервентами;
- Севрський мир та його положення;
- скликання Великих Національних Зборів Туреччини (ВНЗТ) і створення національного уряду.

Розглядаючи питання розгортання національно-визвольної революції, зверніть увагу на організацію боротьби проти англо-грецької інтервенції, визначіть хід та наслідки **Сакарійської битви**. При з'ясуванні цього питання слід вияснити зміст турецько-російських відносин й укладення договору 1921 року.

Вагоме місце посідають рішення Лозанської мирної конференції. Отож, визначте коло питань, які розглядалися на ній та рішення, що були прийняті (особливо ті, що стосувалися Туреччини).

При розгляді теми зверніть увагу й на внутрішньополітичні зміни, що відбулися у країні на завершальному етапі революції. Чому було відокремлено султанат від халіфату? Розкрийте процес проголошення Туреччини республікою, висвітліть значення цієї події. Змалюйте політичний портрет Мустафи Кемалю. Дайте власну оцінку цієї історичної постаті.

При підготовці до заняття скористуйтеся картою «**Туреччина у міжвоєнний період**».

Питання й завдання для самоконтролю:

1. Які наслідки мала Перша світова війна для Туреччини?
2. У чому полягали причини революції?
3. За яких обставин було скликано Великі Національні Збори Туреччини?
4. Як відбувався процес створення національної турецької держави?
5. Дайте оцінку діяльності Кемалю Ататюрка.

ТЕМА 3

ПІДНЕСЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ В ІРАНІ (1918-1922 рр.)

ПЛАН:

1. Соціально-політичне й економічне становище країни на рубежі нової і новітньої історії. Англійська окупація Ірану.
2. Національно-визвольний і антифеодальний рух в Іранському Азербайджані. Повстання під проводом Лахуті.
3. Створення Гілянської радянської республіки та її поразка.
4. Переворот 21 лютого 1921 р. Повстання в Хорасані та його придушення. Історичне значення руху 1918-1922 р.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА ДЖЕРЕЛА:

Хрестоматія по новейшій історії. — М., 1961. — Т.1. — С.814-823.

ПОСІБНИКИ ТА ПІДРУЧНИКИ:

Иран. Очерки новейшей истории. — М., 1976.
История Ирана. XX век. / Алиев Сонех Мамедоглы. — М., 2004.
Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. — Львів, 2005.
Новейшая история стран Азии и Африки. XX век. 1900-1945. — Ч.1. / Под ред. А.М.Родригеса. — М., 2001.

Сергийчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918-кінець ХХ ст.). — Суми, 2002.

Трошин Ю.А. История стран Азии и Африки в новейшее время (1948-2000). — М., 2004.

МОНОГРАФІЇ ТА СТАТТІ:

Агаев С.Л., Пластун В.Н. Из истории разработки программы и тактики Иранской коммунистической партии в 1920-1921 гг. // Народы Азии и Африки. — 1976. — №3.

Азизбекова П.А. К истории английской интервенции в Советской России 1917-1918 гг. // Народы Азии и Африки. — 1978. — №5.

Абдулаев З.З. Методологические и историко-ведческие проблемы исследования “переворота 3 хута” 1921 года в Иране // Народы Азии и Африки. — 1971. — №5.

Беленький А. Русская революция и идеология национально-освободительного движения на колониальном Востоке // Азия и Африка сегодня. — 1987. — №4.

Генис В.Л. Большевики в Гиляне: провозглашение Персидской советской республики // Вопросы истории. — 1999. — №1.

Иванов М.С. Английский империализм и переворот 21 февраля 1921 г. в Иране // Народы Азии и Африки. — 1970. — №3.

Коминтерн и Восток. Сб. ст. — М., 1969.

Кошкин А.А. Первая мировая война и Восток // Новая и новейшая история. — 1998. — №5.

Ланда Р.Г. Мусульманский мир и Первая мировая война // Восток. — 2004. — №1.

Мартышин Ю. Социалистическая идея в России и странах Востока // Азия и Африка сегодня. — 1998. — №6, 7.

Мирошников Л.И. Кто организовал государственный переворот 21 февраля 1921 года в Иране? // Новая и новейшая история. — 1980. — №3.

Мирошников Л.И. Английская экспансия в Иране (1914-1920). — М., 1961.

Пластун В.В. Участие иранских трудящихся в гражданской войне России // Народы Азии и Африки. — 1972. — №2.

Пластун В.Н. Иранские революционные организации в Туркестане (1920) // Народы Азии и Африки. — 1979. — №5.

Пробуждение угнетенных. — М., 1968.

Шириня К.К. Идея мировой революции в стратегии Коминтерна // Новая и новейшая история. — 1995. — №5.

При вивченні теми **«Піднесення національно-визвольного руху в Ірані (1918-1922 рр.)** Вам слід звернути увагу на різні аспекти суспільного життя в країні на рубежі нової і новітньої історії. Оха-

рактизуйте її соціально-політичне й економічне становище, визначте їх особливості. Покажіть геополітичні інтереси Росії й Англії щодо Ірану. Проаналізуйте зміст англо-іранської угоди від 9 серпня 1919 року. Зробіть висновки.

Розкрийте основні причини національно-визвольного руху в Ірані. При розгляді подій в **Іранському Азербайджані** зверніть увагу на їх хронологію, основні вимоги повстанців, постаті лідерів (Мохамед Хіабані, Лахуті), хід виступів та їхні наслідки. Визначте основні причини їхньої поразки.

Аналіз сутності подій, що відбувалися на території **Гілян**, слід розпочинати із висвітлення політики втручання Росії у внутрішні справи Ірану. Зверніть увагу на рух дженгелійців під проводом Мірзи Кучек-хана, його особливості. Охарактеризуйте події, що стосуються проголошення Гілянської радянської республіки й виділіть причини її поразки. Визначте роль Росії та Іранської комуністичної партії у цих подіях.

Пожвавлення національно-визвольного руху в Ірані призвело до активізації еліти іранського суспільства у сфері забезпечення власних інтересів. Це знайшло своє відображення у подіях державного перевороту 21 лютого 1921 року (3 хута). Зверніть увагу на його сутність, лідерів і програму, яку висували представники «Чорного кабінету». З'ясуйте його роль. При розгляді цих подій врахуйте перебіг ірано-російських переговорів й підписання угоди між ними 26 лютого 1921 року. Охарактеризуйте її зміст і значення.

Третім районом національно-визвольного руху стала територія **Хорасану**. Визначіть хронологію подій; вимоги повстанців та основні причини поразки.

З'ясуйте основні причини невдачі національно-визвольного руху у Ірані, його історичне значення. Висловіть власну думку.

При опрацюванні теми звертайтеся до карти «**Іран у міжвоєнний період**», яка допоможе Вам зробити певні висновки.

Питання й завдання для самоконтролю:

1. Який політичний устрій існував в Ірані на рубежі нової і новітньої історії?
2. Який вплив мали події в Росії на розвиток національно-визвольного руху в Ірані?
3. Охарактеризуйте події в Ірані в 1918-1922 рр. Які райони національно-визвольного руху Ви знаєте?
4. Поясніть значення понять: **панісламізм, арабський націоналізм**.

ТЕМА 4

АРАБСЬКІ КРАЇНИ АЗІЇ У 1918-1945 рр.

ПЛАН:

1. Версальська мирна конференція і післявоєнний переділ арабських територій Османської імперії.
2. Англійська окупація Іраку. Визвольна боротьба іракців й здобуття незалежності. Проведення реформ у 30-х рр.
3. Утворення Саудівської Аравії. Внутрішня і зовнішня політика її уряду.
4. Опіка Англії над Палестиною. Еміграція євреїв до Палестини та її вплив на політичний розвиток регіону.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

ДЖЕРЕЛА:

Хрестоматія по новейшій історії. — М., 1961. — Т.1. — С.840-851, 859-868.

ПОСІБНИКИ ТА ПІДРУЧНИКИ:

Васильев А.М. История Саудовской Аравии (1745-1973). — М., 1982.

Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. — Львів, 2005. Новейшая история арабских стран. — М., 1968.

Новейшая история стран Азии и Африки. XX век. 1900-1945. — Ч.1. / Под. ред. А.М.Родригеса. — М., 2001.

Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918-кінець XX ст.). — Суми, 2002.

Трошин Ю.А. История стран Азии и Африки в новейшее время (1918-2000). — М., 2004.

МОНОГРАФІЇ ТА СТАТТІ:

Алитовский С.Н. Аграрные отношения и крестьянство в колониальном Ираке // Народы Азии и Африки. — 1981. — №4.

Байба О. Ваххабитский ислам и власть // Азия и Африка сегодня. — 1993. — №11.

Гафуров Б.Г. Советская Россия и национально-освободительная борьба народов Среднего и Ближнего Востока // Вопросы истории. — 1967. — №10.

Жан-Батист Дюрозель. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. — К., 1995.

Кошкин А.А. Первая мировая война и Восток // Новая и новейшая история. — 1998. — №5.

Ментешашвили А.М. Ирак в годы английского мандата. — М., 1969.

Сэвэр Н. Сионистская колонизация Палестины в 1918-1939 гг. // Вопросы истории. — 1983. — №10.

Фомин А.М. Сирия и Ливан в англо-французских отношениях (1918-1920) // Восток. — 2003. — №2.

Хрусталеv М.А. Колониальная политика империализма в арабских странах в первой половине XX века // Вопросы истории. — 1973. — №7.

Шевелев Д.Л. К истории заключения соглашения о разделе азиатских территорий Османской империи в 1916 г. // Восток. — 2001. — №5.

Яковлев А. Нефтяная река длиной в 60 лет // Азия и Африка сегодня. — 1998. — №11.

Яковлев А. Становление государственности // Азия и Африка сегодня. — 1996. — №1.

Розгляд теми «**Арабські країни Азії у 1918-1945 рр.**» слід розпочинати з аналізу становища, в якому опинилися території регіону після Першої світової війни. Важливе значення у визначенні їх майбутньої долі відіграла Версальська мирна конференція. На ній розглядалися питання, котрі стосувалися післявоєнного переділу арабських територій. Тому є доречним звернути увагу на плани та позиції країн-переможців (США, Велика Британія, Франція) щодо цих територій, визначити сутність **мандатної системи** та її значення, охарактеризувати зміст основних угод, що стосувалися арабських територій колишньої Османської імперії (угода Сайкса-Піко, нота Бальфура, рішення конференції у Сан-Ремо).

Реалізація рішень Версальської конференції знайшла своє відображення в окупації арабських територій країнами-переможцями. Показовою у цьому плані є англійська окупація **Іраку**. Тому Вам необхідно визначити її основні цілі та основні напрямки політики Великої Британії на цих територіях. Присутність англійців у Іраці призвела до пожвавлення національно-визвольної боротьби. Охарактеризуйте основні причини, хід та наслідки повстання у 1920 році. Виділіть основні соціальні верстви населення, що взяли у ньому участь. Зверніть увагу на позицію Англії щодо скасування мандату й отримання незалежності Іраку. З'ясуйте положення Іракської конституції 1925 року. Покажіть основні напрями перетворень, що були здійснені в країні у 30-х роках. Дайте загальну характеристику подій, що відбулися в Іраці у роки II світової війни.

Важливою подією у цей період стала поява нової держави в регіоні — **Саудівської Аравії**. Тому, насамперед, зверніть увагу на висвітлення процесу об'єднання аравійських земель. З'ясуйте наступні поняття — **ваххабізм, іхвани, хіджра, умма, імам**. Визначіть роль Ібн Сауда як лідера процесу творення держави. Охарактеризуйте основні події об'єднання аравійських земель. Визначіть, коли

остаточно було завершено створення Саудівської Аравії. Виділіть основні напрями внутрішньої та зовнішньої політики її уряду, схарактеризуйте їх, висловіть власну думку.

Вагоме місце в історії арабських країн Азії займали події на **Близькому Сході**. З'ясуйте зміст «ноти Бальфура» й роль Англії в регіоні. Доберіть факти, що засвідчували опіку англійців над **Палестиною**. Охарактеризуйте процес еміграції євреїв у Палестину та її вплив на суспільно-політичний розвиток регіону. З'ясуйте причини, що породили арабо-єврейське протистояння. Висловіть власну думку. Опрацюйте зміст наступних документів і пов'яжіть їх з історичними процесами у регіоні, («**Декларація Черчілля**», «**меморандум Пассфілда**», «**Біла книга**»). Зробіть висновки.

З'ясуйте становище арабських країн у період Другої світової війни.

При підготовці до заняття скористайтеся картою «**Арабські країни Азії у 1918-1945 рр.**».

Питання й завдання для самоконтролю:

1. У чому полягає сутність мандатної системи?
2. Як було розподілено арабські території Азії між країнами-переможцями після завершення Першої світової війни?
3. Які соціальні верстви іракського суспільства брали участь у національно-визвольній боротьбі в 20-30-х рр. XX ст.?
4. Виділіть основні події процесу об'єднання аравійських земель у складі Саудівської Аравії.
5. В яких галузях внутрішнього життя Саудівської Аравії було проведено реформи в 30-х р XX ст.? Визначіть їх сутність.
6. Яке значення для створення єврейської держави мала «Нота Бальфура»?
7. У чому полягає сутність палестинської проблеми?

ТЕМА 5

НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНА ТА СОЦІАЛЬНА БОРОТЬБА В ІНДІЇ В 1918-1922 рр.

ПЛАН:

Заняття 1

1. Загострення національних і соціальних суперечностей в Індії на початку новітньої історії.
2. Політика британських колоніальних властей. Реформа Монтегю-Челмсфорда.
3. Амрітсарський розстріл. Піднесення антианглійської боротьби. Перетворення ІНК у масову партію.

Заняття 2

1. Кампанія громадської непокори (1920-1922 рр.). М.К.Ганді та основні принципи його вчення.
2. Основні вогнища селянського руху в 1920-1922 рр.
3. Розгортання робітничого руху. Виникнення профспілок.
4. Причини поразки визвольної боротьби та її історичне значення.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

ДЖЕРЕЛА:

Ганди М.К. Моя жизнь. — М., 1967.

Хрестоматія по новейшій історії. — М., 1961. — Т.1. — С.746-751.

ПОСІБНИКИ ТА ПІДРУЧНИКИ:

Антонова К.А. и др. История Индии. — М., 1973.

Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. — Львів, 2005.

Новейшая история стран Азии и Африки. XX век. 1900-1945. — Ч.1. / Под. ред. А.М.Родригеса. — М., 2001.

Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918- кінець ХХ ст.). — Суми, 2002.

Трошин Ю.А. История стран Азии и Африки в новейшее время (1918-2000). — М., 2004.

МОНОГРАФІЇ ТА СТАТТІ:

Горев А. Махатма Ганди. — М., 1989.

Девяткина Т.Ф. Влияние Октябрьской революции на национально-освободительное движение в Индии (1918-1922) // Великий Октябрь и народы Востока. — М., 1959.

Егорова М.Н. Ахмедабадская стачка 1918 г. // Народы Азии и Африки. — 1973. — №5.

Куценков А.А. Индия: традиционный социально-культурный комплекс и политика // Восток. — 2001. — №4; 2002. — №1.

Литман А.Д. Мохандас Карамчанд Ганди // Народы Азии и Африки. — 1980. — №4.

Литвиненко Ю.Г. Ставлення комуністів Індії до Національного конгресу в 1921-1929 рр. // Нова і новітня історія. — Харків, 1976. — Вип.22.

Мартышин О. Социалистическая идея в России и странах Востока // Азия и Африка сегодня. — 1998. — №6, 7.

Мартышин А.М. Ганди и индийская национальная буржуазия // Народы Азии и Африки. — 1969. — №5.

Мартышин А.М. Политические взгляды Мохандаса Карамчанда Ганди. — М., 1970.

Мельников А.М. Индийские коммунисты 20-х годов о характере национально-освободительного движения // Народы Азии и Африки. — 1978. — №5.

Панин С.Б. «Советская угроза» Британской Индии: афганский плацдарм (1920-е годы) // Восток. — 2001. — №6.

Пробуждение угнетенных. — М., 1968.

Полонская Л.Р. Махатма Ганди: смысл жизни // Новая и новейшая история. — 1991. — №4.

Персиц М.А. Революционеры Индии в стране Советов. У истоков индийского коммунистического движения 1918-1921 гг. — М., 1973.

Плешов О.В. Великий Октябрь и Северо-Запад Британской Индии (1917-1930) // Народы Азии и Африки. — 1987. — №5.

Райков А.В. Антикапиталистические тенденции в программных документах индийских революционеров двадцатых годов // Народы Азии и Африки. — 1969. — №2.

Райков А.В. М.К.Ганди и национальные революционеры // Народы Азии и Африки. — 1975. — №1.

Райков А.В. Национально-революционные организации Индии в борьбе за свободу 1905-1930 гг. — М., 1978.

Юпель А.И. Советско-индийские связи. 1917-1939. — М., 1979.

Опрацювання теми «**Національно-визвольна та соціальна боротьба в Індії у 1918-1922 рр.**» слід розпочинати із характеристики індійського суспільства на рубежі нової та новітньої історії. Висвітліть наслідки Першої світової війни для Індії і з'ясуйте особливості соціально-економічного й політичного становища в країні. Доведіть на конкретних фактах, що відбулося загострення національних і соціальних суперечностей.

Розкрийте зміст політики Великої Британії щодо Індії. Визначіть основні положення реформи **Монтегіу-Челмсфорда** 1919 року та закону **Роулетта**. Дайте їм характеристику, зробіть висновки. Покажіть відношення індійців до перетворень Англії, особливо зверніть увагу на роль Індійського національного конгресу (далі — ІНК), перетворення його у масову партію. Висвітліть привід, хід і наслідки подій Амрітсарського розстрілу.

При розгляді теми особливу увагу слід приділити з'ясуванню форм і методів національно-визвольної боротьби індійського народу, виділити їх особливості. Так, необхідно показати складові кампанії громадської непокори (1920-1922 рр.) і пов'язати її з основними положеннями **гандізму**. Складіть при цьому історичний портрет **Махатми Ганді**. Визначіть зміст понять: **сарвадайя, гомруль, свадеши, сатьяграха, хартал, сварадж**. Дайте власну оцінку сутності гандізму, покажіть його місце у визвольному русі.

Разом із тим, виділіть три основні райони селянського руху 1920-1922 рр. в Індії. Порівняйте основні причини, хід та наслідки селянських виступів, зверніть увагу на їх особливості. Розкрийте місце і роль робітничого й профспілкового рухів у національно-

визвольній і соціальній боротьбі індійців, визначить її основні центри та лідерів.

Зважаючи на поразку національно-визвольної боротьби індійського народу, з'ясуйте її основні причини та історичне значення боротьби. Висловіть власну думку.

При підготовці до заняття скористуйтеся картою «**Індія у 20-30-х рр. XX ст.**».

Питання й завдання для самоконтролю:

1. Визначить прикметні риси соціально-економічного та політичного розвитку Індії по завершенні Першої Світової війни?
2. В чому полягав зміст реформи Монтегю-Челмсфорда? З'ясуйте її значення.
3. Які складові кампанії громадської непокори Ви знаєте? Охарактеризуйте їх.
4. Що являло собою вчення “гандізму”?
5. Визначить причини поразки національно-визвольної та соціальної боротьби в Індії у 1918-1922 рр. Поясніть їх.

ТЕМА 6

НАЦІОНАЛЬНА РЕВОЛЮЦІЯ 1925-1927 рр. У КИТАЇ

ПЛАН:

1. Причини і початок революції. Її характер, рушійні сили та особливості.
2. Північний похід НРА і піднесення революційного руху (липень 1926 — березень 1927). Політика СРСР щодо Китаю.
3. Переворот Чан Кайші. Другий етап Північного походу (квітень — серпень 1927 рр.)
4. Ар'єргардні бої революції та її поразка.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

ДЖЕРЕЛА:

Благодатов А.В. Записки о китайской революции 1925-1927 гг. — М., 1979.

Далин С.А. Китайские мемуары 1926-1927. — М., 1975.

Казатин М.И. В штабе Блюхера. Воспоминания о китайской революции 1925-1927 гг. — М., 1966.

На китайской земле. Воспоминания советских добровольцев 1925-1945. — М., 1977.

Пять архивных документов 1925 г. советской разведки в Китае // Восток. — 2001. — №3.

Хрестоматия по новейшей истории. — М., 1961. — Т.1. — С.54-55, 592-616.

Черепанов А.И. Записки военного советника в Китае. — М., 1976.

Из переписки И.В.Сталина и Г.В.Чичерина с полпредом в Китае Л.М.Карамханом (Август 1923 г. — сентябрь 1926 г.) // Проблемы Дальнего Востока. — 2005. — №2.

ПОСІБНИКИ ТА ПІДРУЧНИКИ:

Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. — Львів, 2005.

Новейшая история Китая. — М., 1972.

Новейшая история Китая 1917-1927. — М., 1983.

Новейшая история стран Азии и Африки. XX век. 1900-1945. — Ч.1. / Под ред. А.М.Родригеса. — М., 2001.

Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918-кінець XX ст.). — Суми, 2002.

Трошин Ю.А. История стран Азии и Африки в новейшее время (1918-2000). — М., 2004.

МОНОГРАФІЇ ТА СТАТТІ:

Линь Цзюнь (КНР). Советская дипломатия и Китай в 20-е годы. По документам архива МИД России // Новая и новейшая история. — 1996. — №3.

Астафьев Г.В. Интернациональная помощь СССР Китаю (1917-1945 гг.) // Вопросы истории. — 1984. — №9.

Воронцов В. Судьба китайского Бонапарта. — М., 1989.

Военная помощь СССР в освободительной борьбе китайского народа. — М., 1975.

Глунин В.И., Григорьев А.М. Коминтерн и китайская революция // Проблемы Дальнего Востока. — 1989. — №1.

Глунин В.И. Китайская революция: проблемы и решения // Народы Азии и Африки. — 1969. — №3.

Делюсин Л.П. Аграрно-крестьянский вопрос в политике КПК (1921-1928). — М., 1972.

Делюсин Л.П., Костяева А.С. Революция 1925-1927 гг. в Китае. Проблемы и оценки. — М., 1985.

Жуков В.В. Китайский милитаризм в 20-е годы XX в. — М., 1988.

Кантонская коммуна. Сб. ст. — М., 1968.

Картухова А.И. Китайский вопрос в переписке Р.В.Чичерина и Л.М.Карамхана 1924-1926 гг. // Новая и новейшая история. — 1998. — №6.

Картухова А.И. Политика Москвы в национально-революционном движении в Китае: военный аспект (1923 — июль 1927 гг.). — М., 2001.

Коминтерн и Восток. Сб. ст. — М., 1968.

Крюков М. Извилистый путь к альянсу. Советская Россия и Сунь Ятсен (1918–1923) // Проблемы Дальнего Востока. — 1999. — №2.

Кошкин А.А. Первая мировая война и Восток // Новая и новейшая история. — 1998. — №5.

Малахов А.М. Китайское крестьянство в революции 1925–1927 гг. — М., 1974.

Мургузин А.С. Аграрные отношения в Китае в 20–40 годах XX века. — М., 1970.

Мясников В.С. Реформы и революции в Китае // Новая и новейшая история. — 1997. — №3.

Мартышин О. Социалистическая идея в России и странах Востока // Азия и Африка сегодня. — 1998. — № 6, 7.

Москалев А. Национализм в понимании Сунь Ятсена // Проблемы Дальнего Востока. — 1998. — №2.

Осетров А.Ф. Советский народ революционному Китаю (1924–1927). — М., 1967.

Пожилков И., Юркевич А. Школа Хуанпу (Вампу) в истории Китая после 1927 г. // Проблемы Дальнего Востока. — 1998. — №4.

Пескова Р.Н. Становление дипломатических отношений между Советской Россией и Китаем 1917–1924 гг. // Новая и новейшая история. — 1997. — №4.

Пескова Р.Н. Дипломатические отношения между СССР и Китаем в 1924–1929 гг. // Новая и новейшая история. — 1998. — №1.

Саран А.Ю. Китайская революция 1925–1927 гг. в освещении англо-американской историографии // Проблемы Дальнего Востока. — 1988. — №1.

Ширина К.К. Идея мировой революции в стратегии Коминтерна // Новая и новейшая история. — 1995. — №5.

Юрьев М.Ф. Революция 1925–1927 гг. в Китае. — М., 1968.

Розгляд теми «**Національна революція 1925–1927 рр. у Китаї**» слід розпочинати із загальної характеристики соціально-економічного та політичного становища країни на початку 20-х р. XX ст. З'ясуйте основні причини революції, охарактеризуйте «Рух 30 травня» 1925 року, покажіть характер революції, назвіть її рушійні сили, визначіть періодизацію й особливості. На конкретних прикладах покажіть наявність процесу поширення революційних подій по території Китаю.

Важливе місце у розвитку національної революції зайняв **Північний похід**. Вам потрібно вияснити основні умови його проведення, початок та основні події. Простежте перебіг Північного походу по карті. Виділіть основні особливості першого етапу походу.

Доберіть факти, які допоможуть Вам висвітлити політику СРСР щодо Китаю в цей час, в тому числі, й під час Північного походу. Покажіть яким чином відбувалося піднесення національно-революційного руху, чим була спричинена і як розгорталася інтервенція іноземних держав.

Охарактеризуйте ситуацію, що склалася у березні-квітні 1927 року. Виясніть причини та хід перевороту Чан Кайші, його наслідки. Змалюйте політичний портрет цього історичного діяча. З'ясуйте основні особливості та події другого етапу Північного походу (квітень-серпень 1927 р.), його наслідки. При розгляді подій, що пов'язані з останнім етапом революції, слід звернути увагу на роль КПК у ньому. Охарактеризуйте основні рішення V з'їзду КПК та їх значення. Зверніть увагу на аграрний рух впродовж цього часу, визначте його форми. Висвітліть події ар'єргардних боїв та їх особливості. З'ясуйте причини кризи і поразки революції, її значення. Висловіть власну думку.

При підготовці до заняття скористуйтеся картою «**Китай у 20-30-х рр. XX ст.**».

Питання й завдання для самоконтролю:

1. Яка подія стала початком революції в Китаї 1925-1927 рр.?
2. З якою метою гомінданівські війська виступили в Північний похід? Які він мав наслідки?
3. Який вплив мав Радянський Союз на розвиток подій у Китаї? Власну думку аргументуйте конкретними прикладами.
4. Порівняйте аграрні перетворення Гоміндану і КПК.
5. У чому полягає історичне значення революції 1925-1927 рр.?

ТЕМА 7

ЯПОНІЯ У ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

ПЛАН:

1. Завершення підготовки правлячих кіл Японії до війни. Прийняття рішення про наступ на Південь.
2. Вступ Японії у Другу світову війну та її успіхи на першому етапі війни.
3. Бої за Гуадалканал і перелом у війні на Тихому океані. Посилення визвольної боротьби у країнах Східної і Південно-Східної Азії.
4. Розгром Квантунської армії та капітуляція Японії.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА **ДЖЕРЕЛА:**

Иванов М.И. Япония в годы войны. Записи очевидца. — М., 1978.
Новые архивные материалы // Новая и новейшая история. — 1995. — №6.

Николаев А. Токийский трибунал 1946 года (из воспоминаний участника процесса) // Проблемы Дальнего Востока. — 2004. — №3.
Хрестоматия по новейшей истории. — М., 1961. — Т.2. — С.628-648.

ПОСІБНИКИ ТА ПІДРУЧНИКИ:

История второй мировой войны 1939-1945. — М., 1978. — Т.9.
История Японии (1945-1975). — М., 1978.
Козицкий А.М. Новітня історія Азії та Африки. — Львів, 2005.
Кузнецов Ю.Д. и др. История Японии. — М., 1988.
Новейшая история стран Азии и Африки. XX век. 1900-1945. — Ч.1. / Под ред. А.М.Родригеса. — М., 2001.
Трошин Ю.А. История стран Азии и Африки в новейшее время (1918-2000). — М., 2004.
Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 — кінець ХХ ст.). — Суми, 2002.

МОНОГРАФІЇ ТА СТАТТІ:

Акира Фудзивара. Советско-японский пакт о нейтралитете 1941 года и план «Кантокуэн» // Международная жизнь. — 1989. — №9.
Будкевич С.Л. Еще раз об «освободительной миссии» Японии в Юго-Восточной Азии в годы Второй мировой войны // Народы Азии и Африки. — 1965. — №3.
Галицкий В.П. Политика Танака-Тодзио глазами соотечественников // Проблемы Дальнего Востока. — 1991. — №4.
Гольдберг Д.И. Внешняя политика Японии в 1941-1945 гг. — М., 1962.
Захарова Г.В. Политика Японии в Манчжурии 1932-1945. — М., 1990.
Зимовин В.П. Японский фактор в советской и мировой политике кануна и начала второй мировой войны // Новая и новейшая история. — 2005. — №2.
Иванов С.П. Крах Квантунской армии // Новая и новейшая история. — 1985. — №5.
Йойриш А.И., Марахов И.Д. Хиросима. — М., 1979.
Кошкин А. Япония. От Перл-Харбора до Тегерана // Азия и Африка сегодня. — 2002. — №11-12.
Кошкин А. Япония. Направление удара: Север или Юг? // Азия и Африка сегодня. — 2002. — №7-8.

Кошкин А. Япония. На пути к большой войне // Азия и Африка сегодня. — 2001. — №12, 2002. — №1.

Кошкин А.А. Дипломатическая прелюдия войны на Тихом океане // Вопросы истории. — 2002. — №4.

Кошкин А. Ялтинская конференция и Япония // Азия и Африка сегодня. — 2003. — №4-5.

Кириян М.М. Победа на Дальнем Востоке // Вопросы истории. — 1985. — №8.

Можейко И.В. Вторая мировая война — переломный этап в истории Юго-Восточной Азии // Народы Азии и Африки. — 1986. — №2.

Победа СССР в войне с милитаристской Японией и послевоенное развитие Восточной и Юго-Восточной Азии. — М., 1977.

Пашкевич С.А., Гаврилов В.А. Можно ли считать советско-японскую войну 1945 г. частью Великой Отечественной войны? // Новая и новейшая история. — 1995. — №1.

Савин А.С. Японский милитаризм в годы второй мировой войны 1939-1945 гг. — М., 1979.

Савин А.С. 102-томный труд об участии Японии во второй мировой войне // Народы Азии и Африки. — 1990. — №4.

СССР-Япония. К 50-летию установления советско-японских дипломатических отношений (1925-1975). Сб. ст. — М., 1978.

СССР и Япония. — М., 1987.

Севастьянов Н.Н. Дипломатическая история войны на Тихом океане. От Перл-Харбора до Каира. — М., 1968.

Севастьянов Г.Н. Подготовка войны на Тихом Океане (сентябрь 1939-декабрь 1941 г.) — М., 1962.

Славинский Б.Н. Сан-Францисская мирная конференция 1951 г. // Проблемы Дальнего Востока. — 1991. — №3, 4.

Славинский Б.Н. СССР и Япония на пути к войне: дипломатическая история. — М., 1999.

Сапожников Б.Г. Японо-китайская война и колониальная политика Японии в Китае (1937-1941). — М., 1970.

«Круглый стол». Вторая мировая война- истоки и причины // Вопросы истории. — 1989. — №6.

Тихвинский С.Л. Заключение советско-японского пакта о нейтралитете 1941 г. // Новая и новейшая история. — 1990. — №1.

Підготовку до заняття на тему **«Японія у період Другої світової війни»** слід розпочати із висвітлення загальної характеристики соціально-економічного та політичного розвитку країни у 30-х рр. ХХ ст. З'ясуйте особливості фашизації країни, охарактеризуйте її основні етапи. Визначте основні напрями зовнішньої політики уряду. Дайте власну оцінку й визначіть зміст «Антикомінтернівського

пакту”, “Троїстого пакту”. Висвітліть події, пов’язані з агресією проти Китаю і Монголії. Покажіть, що являли собою японо-американські переговори, які питання розглядалися. Охарактеризуйте основні положення радянсько-японського пакту про нейтралітет.

Які чинники свідчили про завершення підготовки Японії до війни? Визначіть сутність “нової” політичної та економічної структури. З’ясуйте, за яких обставин було прийнято рішення про наступ на Південь і зміст плану «Кантокуен».

Використовуючи пропоновані джерела і літературу, опишіть події нападу на Перл-Харбор. Виділіть основні періоди війни на Тихому океані й основні причини успіху Японії на першому етапі війни. Зверніть увагу на Мідуейську битву та її значення для ходу воєнних дій в азійсько-тихоокеанському регіоні. Важливе місце у воєнних подіях мали бої за Гаудалканал. Висвітліть їх перебіг та з’ясуйте значення. Охарактеризуйте Сайпанську битву. Визначіть основні причини перелому у війні на Тихому океані й посилення визвольної боротьби у країнах Східної та Південно-Східної Азії.

Розгляд питання про завершення війни розпочніть з характеристики позицій країн антигітлерівської коаліції щодо продовження війни у Тихому океані. Зверніть увагу на рішення Ялтинської і Потсдамської конференцій, їх значення. Покажіть роль СРСР на завершальному етапі війни. Дайте оцінку атомному бомбардуванню Японії США. Зверніть увагу на воєнні події по розгрому Квантунської армії та капітуляції Японії. Зробіть висновки.

При розгляді даної теми прослідкуйте події, що відбувалися з використанням карти “Друга світова війна”.

Питання й завдання для самоконтролю:

1. Доведіть, що в 30-ті рр. XX ст. посилилася роль армії в політичному житті Японії. Які наслідки цього процесу?
2. У чому полягав зміст плану “Кантокуен”?
3. Яке значення мали бої за Гаудалканал?
4. Визначіть рішення Ялтинської та Потсдамської конференції щодо подальшого ведення воєнних дій на Тихому океані. Охарактеризуйте їх.
5. Яку роль відіграв Радянський Союз у розгромі мілітаристської Японії?

ТЕМА 8

КРАЇНИ ІНДОКИТАЮ У 1918-1945 рр.

ПЛАН:

1. Соціально-політичний й економічний розвиток В'єтнаму у 20-х рр. Політика французьких колонізаторів.
2. Визвольна боротьба в'єтнамців у 20-30-х рр. Проблема створення демократичного фронту. Окупація В'єтнаму Японією. Утворення Ліги незалежності.
3. Основні риси соціально-економічного й політичного розвитку Лаосу й Камбоджі у 20-х — першій половині 40-х рр. Боротьба патріотичних сил Лаосу і Камбоджі проти колонізаторів.
4. Політика британських колонізаторів у Бірмі та боротьба проти неї патріотів у 20-30-х рр. Окупація Бірми Японією. Створення Антифашистської ліги і повстання у березні 1945 р.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

ДЖЕРЕЛА:

Хрестоматія по новейшій історії. — М., 1961. — Т.1. — С.707-714, 776-781.

ПОСІБНИКИ ТА ПІДРУЧНИКИ:

- Бактимирова А.Н. Новейшая история Кампучии. — М., 1989.
История Вьетнама в новейшее время. — М., 1970.
История Вьетнама. — М., 1983.
История Кампучии. — М., 1981.
Кожевников В.А. Очерки новейшей истории Лаоса. — М., 1980.
Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. — Львів, 2005.
Куракова А.И. Бирма. — М., 1968.
Новейшая история Вьетнама. — М., 1989.
Новейшая история стран Азии и Африки. XX век. 1900-1945. — Ч.1. / Под ред. А.М.Родригеса. — М., 2001.
Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918-кінець ХХ ст.). — Суми, 2002.
Трошин Ю.А. История стран Азии и Африки в новейшее время (1918-2000). — М., 2004.

МОНОГРАФІЇ ТА СТАТТІ:

- Азовський І.П. Иностранный капитал в экономике колониальной Бирмы // Народы Азии и Африки. — 1962. — №2.
Великий Октябрь и народы Востока. Сб. ст. — М., 1957.
Кауфман А.С. Национально-освободительное движение в Бирме: эволюция идеологии // Вопросы истории. — 1988. — №5.

Мелик-Бейказова Н.Н. Народный фронт во Франции и национально-освободительное движение во Вьетнаме в 1936-1939 гг. // Народы Азии и Африки. — 1968. — №2.

Пробуждение угнетенных. — М., 1968.

Подкопаев И.Я. Очерки борьбы вьетнамского народа за независимость и единство своей Родины. — М., 1957.

При розгляді теми “**Країни Індокитаю у 1918-1945 рр.**” слід звернути увагу на проблеми економічного й соціально-політичного розвитку, визначити їх особливості у В’єтнамі, Лаосі, Камбоджі і Бірмі. Виділіть основні риси соціально-політичного й економічного розвитку **В’єтнаму** у 20-х рр. ХХ ст. Охарактеризуйте політику французьких колонізаторів і покажіть її вплив становище країни. З’ясуйте, що являла собою визвольна боротьба в’єтнамського народу у 20-30-х рр. Визначіть основні політичні сили, що брали у ній участь. Подумайте, чому в другій половині 30-х рр. точилася боротьба за створення демократичного фронту. Висловіть власні міркування. Розкрийте процес окупації В’єтнаму Японією та форми боротьби в’єтнамських патріотів проти неї. Зверніть увагу на створення й діяльність Ліги незалежності В’єтнаму. Схарактеризуйте події березневого перевороту 1945 р. й утворення уряду на чолі з імператором Бао Даєм. Зробіть висновки.

Висвітліть основні риси соціально-економічного і політичного розвитку **Лаосу й Камбоджі** у 20-х — першій половині 40-х рр. та вплив на нього політики французьких колонізаторів. З’ясуйте зміст боротьби патріотичних сил проти колонізаторів. Дайте загальну характеристику подіям Другої світової війни на цих територіях.

Виділіть основні напрями політики британських колонізаторів у **Бірмі** у 20-30-х рр. та її вплив на розвиток країни. Висвітліть основні форми боротьби бірманських патріотів (селянське повстання 1930-1932-х рр. під проводом галонів, рух такинів тощо). Проаналізуйте процес японської окупації Бірми та її наслідки. Визначте роль Антифашистської ліги народної свободи у боротьбі проти окупаційного режиму. Розкрийте хід повстання у березні 1945 року. Зробіть висновки. Віднайдіть схожі й відмінні риси розвитку країн Індокитаю у 1918-1945 рр.

При підготовці до заняття скористуйтеся картою “**Індокитай у 1918-1945 рр.**”.

Питання й завдання для самоконтролю:

1. Визначте спільні риси економічного розвитку країн Індокитаю.
2. Які соціальні верстви були носіями ідей національно-визвольного руху народів Південно-Східної Азії після Першої світової війни?

3. З'ясуйте особливості розвитку національно-визвольного руху у В'єтнамі в 20-30-х рр. ХХ ст.
4. Як розвивалася боротьба патріотичних сил Лаосу і Камбоджі проти колонізаторів?
5. Охарактеризуйте рух такинів у Бірмі.

ТЕМА 9

ВИЗВОЛЬНА БОРОТЬБА НАРОДІВ АФРИКИ У 1918-1939 рр.

ПЛАН:

1. Післявоєнний переділ території Османської імперії та німецьких колоній в Африці. Створення мандатної системи.
2. Повстання в Єгипті 1919-1921 рр. Відновлення формальної незалежності. Визвольна боротьба у 30-х рр.
3. Збройна боротьба республіки Риф (Марокко) у 1921-1926 рр.
4. Визвольна боротьба населення Алжиру й Тунісу у 20-30-х рр.
5. Боротьба ефіопського народу проти італійської агресії у 1935-1937 рр.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

ДЖЕРЕЛА:

Хрестоматія по новейшій історії. — М., 1961. — Т.1. — С.868-895.

ПОСІБНИКИ ТА ПІДРУЧНИКИ:

История Тропической и Южной Африки. 1918-1988. — М., 1989.
История национально-освободительной борьбы народов Африки в новейшее время. — М., 1978.

Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. — Львів, 2005.

Луцкая Н.С. Очерки новейшей истории Марокко. — М., 1973.

Новейшая история Африки. — М., 1968.

Новейшая история стран Азии и Африки. ХХ век. 1900-1945. —

Ч.1. / Под ред. А.М.Родригеса. — М., 2001.

Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918-кінець ХХ ст.). — Суми, 2002.

Трошин Ю.А. История стран Азии и Африки в новейшее время (1918-2000). — М., 2004.

Ягья В.С. Эфиопия в новейшее время. — М., 1978.

МОНОГРАФІЇ ТА СТАТТІ:

Вооруженная борьба народов Африки за свободу и независимость. — М., 1974.

Великий Октябрь и Африка. — М., 1980.

Глущенко Е.А. Британская колониальная политика в Нигерии // Народы Азии и Африки. — 1981. — №5.

Давидсон А.Б. Создание Африканского национального конгресса // Народы Азии и Африки. — 1962. — №6.

Дяченко А.Д. Внутрішньополітичне становище в Єгипті напередодні повстання 1919 р. // Український історичний журнал. — 1975. — №7.

Ланда Р.Г. Формы антиколониальной борьбы в Алжире (конец XIX — начало XX в.) // Народы Азии и Африки. — 1977. — №1.

Ланда Р.Г. Национально-освободительное движение в Алжире (1939-1962). — М., 1962.

Летнев А.Б. Влияние Октябрьской социалистической революции на Африку и политика британских колонизаторов // Новая и новейшая история. — 1987. — №5.

Летнев А.Б. Победа Великого Октября и народы Западной Африки // Народы Азии и Африки. — 1983. — №1.

Макаров А.А. «Черное самосознание» и освободительное движение в Южной Африке // Народы Азии и Африки. — 1975. — №2.

Рафин А. Восстание 1919 года в Египте. — М., 1954.

Солодовников В.Г. Великая Октябрьская социалистическая революция и Африка // Народы Азии и Африки. — 1967. — №5.

Севастьянов Г.Н. Москва, Вашингтон и итало-эфиопская война // Новая и новейшая история. — 1998. — №3.

Френкель М.Ю. К вопросу о периодизации колониализма в Африке // Восток. — 2001. — №2.

Черновская В.В. Офицерский корпус Египта как социальная группа (1850-1952) // Народы Азии и Африки. — 1975. — №3.

Розгляд теми **“Визвольна боротьба народів Африки у 1918-1939 рр.”** слід розпочати з висвітлення проблеми післявоєнного переділу територій Османської імперії і німецьких колоній в Африці. Зверніть увагу на позиції зарубіжних країн щодо африканських територій, особливо Франції, Великобританії, США. Визначіть основні риси мандатної системи й особливості її впровадження на Африканському континенті.

З'ясуйте політичну обстановку в **Єгипті** після капітуляції Туреччини. Розкрийте причини та висвітліть хід національного повстання 1919-1921 рр. Висловіть власну думку щодо відміни британського протекторату й відновлення формальної незалежності Єгипту. Визначіть основні положення й значення Конституції 1922 р. Охарактеризуйте економічний і політичний розвиток Єгипту в 20-30-х рр. й висвітліть події визвольної та боротьби у 30-х рр. Проаналізуйте основні положення англо-єгипетського договору 1936 р. Зробіть висновки.

Зверніть увагу на основні причини й хід збройної боротьби населення Республіки **Риф** (Марокко) проти французьких та іспанських колонізаторів у 1921-1926 рр. Визначте її особливості. Дайте характеристику основним положенням “Національної обітници”. Виясніть причини поразки боротьби марокканського народу та її історичне значення. Змалюйте й порівняйте основні риси і форми визвольної боротьби алжирського та туніського народів у 20-30-х рр. ХХ ст.

Важливе значення займає питання боротьби **ефіопського** народу проти італійської агресії. Тому зверніть увагу на плани Італії щодо Ефіопії, роль інших держав у їх реалізації. Занотуйте основні події італо-ефіопської війни 1935-1937 рр., з’ясуйте її історичне значення. Висловіть власну думку.

При підготовці до заняття скористуйтеся картою “**Африка у 1918-1939 рр.**”

Питання й завдання для самоконтролю:

1. Як вплинула Перша світова війна на розвиток країн Африки?
2. Вкажіть особливості та форми антиколоніальної й суспільно-політичної боротьби народів Африки.
3. У чому полягала сутність англо-єгипетського договору 1936 р.?
4. Висвітліть основні події збройної боротьби населення республіки Риф проти французьких та іспанських колонізаторів.
5. Чим завершилася італо-ефіопська війна 1935-1937 рр.?
6. Визначіть основні риси визвольної боротьби алжирського народу в 20-30-х рр. ХХ ст.

ТЕМА 10

БЛИЗЬКОСХІДНА КРИЗА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВРЕГУЛЮВАННЯ (ДРУГА ПОЛОВИНА 40-х РОКІВ ХХ — ПОЧАТКУ ХХІ ст.)

ПЛАН:

1. Утворення держави Ізраїль. Сіонізм і арабо-ізраїльська війна 1948-1949 рр.
2. Політика ізраїльського уряду щодо палестинців. Арабо-ізраїльські війни 1956, 1967 і 1973 рр. та їх наслідки.
3. Розгортання Палестинського руху опору. Створення Організації Визволення Палестини та її діяльність у другій половині 60-х — першій половині 70-х років ХХ ст.
4. Кемп-Девідські угоди та їхній вплив на розв’язання Близькосхідної кризи.
5. Палестинсько-ізраїльські переговори другої половини 90-х років та їх політичні наслідки. Загострення Близькосхідної кризи на початку ХХІ ст.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА **ДЖЕРЕЛА:**

Хрестоматія по новейшій історії. — М., 1961. — Т.3. — С.620-623.

ПІДРУЧНИКИ ТА ПОСІБНИКИ:

- Васильев А.М. История Востока. — М., 1998. — Т.2.
Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. — Львів, 2005.
Новейшая история стран Азии и Африки. XX век. 1945-2000. — Ч.3. / Под ред. А.М.Родригеса. — М., 2001.
Новейшая история арабских стран Азии (1917-1985). — М., 1988.
Розалиев Ю. Новая и новейшая история стран Азии и Африки. — М., 1987.

МОНОГРАФІЇ ТА СТАТТІ:

- Барковский Л. Израиль: под гнетом сионизма // Азия и Африка сегодня. — 1985. — №3.
Беленькая М. Палестина. Арафат: лидер и его наследие // Азия и Африка сегодня. — 2005. — №4
Глухов Ю.В. Кемп-Девид — ящик Пандоры // Вопросы истории. — 1983. — №3.
Демченко П. Ближний Восток в тисках кризиса // Азия и Африка сегодня. — 1993. — №9-10.
Дмитриев Е. Палестинская трагедия. — М., 1985.
Донцов В.Е. Палестинское движение “исламский джихад”: характеристика идеологии и политической практики // Ближний Восток и современность. Сборник статей (Вып. 22). — М., 2004.
Ильянский М. Сегодня в Израиле. Палестинцы об Израиле // Азия и Африка сегодня. — 2004. — №7.
Киселев В. Ближний Восток. Долгая дорога к миру // Азия и Африка сегодня. — 2000. — №5, 6, 7.
Киселев В., Морока Рами. Перспективы урегулирования палестинско-израильского конфликта // Азия и Африка сегодня. — 2005. — №3.
Китамов В.К. Посредничество США в урегулировании Ближневосточного конфликта // Ближний Восток и современность. Сборник статей (Вып. 15). — М., 2002.
Клява А.Я. Палестинское национальное движение: от вооруженной борьбы к “дипломатии с оружием в руках” (1974-1991 гг.) // Ближний Восток и современность. Сборник статей (вып. 20). — М., 2002.
Косач Т.Т. Марксисты в контексте интифады: демократический фронт освобождения Палестины // Ближний Восток и современность. Сборник статей (Вып. 15). — М., 2002.
Кудрявцев А.В. Исламский мир и палестинская проблема. — М., 1990.

Кузнецов Д.В. Арабо-израильский конфликт и французские общественные течения // Восток. — 2004. — №2.

Медведко Л.И. К востоку и западу от Суэца. — М., 1980.

Миронов А., Туроджиев В. Кибуцы и кибуцники // Азия и Африка сегодня. — 1998. — №5.

Миронов А., Туроджиев В. Полвека на пороховой бочке: Израилю 50 лет // Азия и Африка сегодня. — 1998. — №5.

Незабываемые встречи с Ясиром Арафатом // Азия и Африка сегодня. — 2002. — №1.

Прокофьев Д. Большое ограбление палестинцев // Азия и Африка сегодня. — 1985. — №7, 8.

Симановский С.И. Три года интифады и палестинская экономика // Ближний Восток и современность. Сборник статей (Вып. 15). — М., 2002.

Ури Дэвис. Апартеид в Израиле. Израиль: План Шарона // Азия и Африка сегодня. — 2004. — №6.

Эпштейн А., Урицкий М. Шестидневная война и современная политическая динамика на Ближнем Востоке // Восток. — 2003. — №2.

Вивчення даної теми слід розпочинати із з'ясування наслідків Другої Світової війни для єврейського народу. Зверніть увагу на позиції країн-переможців щодо розв'язання ситуації на Близькому Сході. З'ясуйте процес утворення держави Ізраїль, охарактеризуйте пропозиції, спрямовані на розв'язання територіальних проблем між єврейським та арабським населенням. Дайте оцінку рішенням, що визначили утворення держави Ізраїль. Висвітліть ставлення іноземних держав до цієї події. Зробіть висновки.

Вагоме місце серед подій на Близькому Сході займали арабо-ізраїльські війни 1948-1949 рр., 1956 р., 1967 р. та 1973 р. Тому потрібно висвітлити їх причини та наслідки. Покажіть роль СРСР та США у цих війнах. Дайте їм оцінку.

У вирішенні палестинської проблеми зацікавлені різні політичні сили. Серед них досить авторитетною в арабському русі опору є Організація Визволення Палестини (ОВП). Вона з'явилася на початку 60-х рр. ХХ ст., однак і до сьогодні бере активну участь у розв'язанні Близькосхідної кризи. Понад 30 років її очолював Ясір Арафат. Змалюйте його історичний портрет.

Важливим шляхом, за допомогою якого ворогуючі сторони прагнуть знайти порозуміння, є дипломатичний. Його започаткували переговори у Кемп-Девіді, з'ясуйте їх зміст і наслідки. Дайте оцінку.

Активізувався процес палестино-ізраїльських переговорів у другій половині 90-хх рр. ХХ ст. Висвітліть їх хід і визначіть політичні наслідки. На конкретних прикладах покажіть, що являють собою ізраїльсько-палестинські відносини на початку ХХІ ст. Зробіть загальні висновки.

При підготовці до заняття скористуйтеся картою “Близький Схід у другій половині ХХ ст.”

Запитання й завдання для самоконтролю:

1. Коли була створена держава Ізраїль?
2. Що Ви розумієте під терміном “сіонізм”?
3. Перерахуйте арабо-ізраїльські війни, визначте їх наслідки.
4. У чому полягає сутність принципу: “мир — в обмін на територію”?
5. Коли було укладено Кемп-Девідські угоди?
6. Що стало причиною вбивства І.Рабіна?
7. У чому полягає суть інтифади?
8. Якими, на Вашу думку, є перспективи врегулювання Близько-східної кризи? Власну думку обґрунтуйте.

ТЕМА 11

**ГРОМАДЯНСЬКА ВІЙНА У КИТАЇ
І ПРИХІД ДО ВЛАДИ КПК (1946-1949 рр.)**

ПЛАН:

1. Внутрішньополітичне і міжнародне становище Китаю після завершення Другої світової війни. Причини громадянської війни.
2. Загострення політичної кризи. Початок громадянської війни та її перший етап (березень 1946 — червень 1947 рр.) Аграрна політика КПК.
3. Другий етап громадянської війни. Наступ НВА і крах гоміньданівського режиму. Утворення КНР (липень 1947 — жовтень 1949 рр.).

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

ДЖЕРЕЛА:

Ледовский А.М. На дипломатической работе в Китае в 1942 — 1952 гг. // Новая и новейшая история. — 1993. — №6.

Ледовский А.М. Секретная миссия А.И.Микояна в Китай (январь-февраль 1949 г.) // Проблемы Дальнего Востока. — 1995. — №2-3.

Ледовский А.М. Миссия Дж. Маршалла в Китай и советско-китайско-американские отношения // Вопросы истории. — 1999. — №2.

Сталин и Чан Кайши. Секретная миссия сына Чан Кайши в Москву. Декабрь 1945 — январь 1946 г. // Новая и новейшая история. — 1996. — №4.

Федоренко Н.Т. Беседы с Мао Цзедуном по пути в Москву. Декабрь 1949 г. // Новая и новейшая история. — 1996. — №6.

Хрестоматия по новейшей истории. — М., 1961. — Т.3. — С.264-293.

ПОСІБНИКИ ТА ПІДРУЧНИКИ:

- Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. — Львів, 2005.
Новейшая история стран Азии и Африки. XX век. 1945-2000. — Ч. 2. / Под ред. А.М.Родригеса. — М., 2001.
Новейшая история Китая. 1928 — 1949. — М., 1984.
Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 — кінець XX ст.) — Суми, 2002.
Трошин Ю.А. История стран Азии и Африки в новейшее время. — М., 2004

МОНОГРАФІЇ ТА СТАТТІ:

- Астафьев Г.В. Интернациональная помощь СССР Китаю (1917-1945 гг.) // Вопросы истории. — 1984. — №9.
Борисов О.Б. Советский Союз и Маньчжурская революционная база. 1945-1949 гг. — М., 1975.
Богословский В.А., Москалев А.А. Национальный вопрос в Китае. — М., 1984.
Борисов О.Б., Колосков Б.Т. Советско-китайские отношения 1945-1970 гг. — М., 1972.
Белов Е. Разгром милитаристской Японии и освободительное движение в Китае // Азия и Африка сегодня. — 1985. — №11.
Воронцов В. Судьба китайского Бонапарта. — М., 1989.
Военная помощь СССР в освободительной борьбе китайского народа. — М., 1975.
Делюсин Л.П. Аграрная политика коммунистической партии Китая в годы народно — освободительной войны (1946-1949) // Народы Азии и Африки. — 1961. — №5.
Захарова Г.Ф. Политика Японии в Маньчжурии. 1932-1945. — М., 1990.
Кайгородов А.М. Маньчжурия: август 1945 // Проблемы Дальнего Востока. — 1991. — №6.
Капица М.С. КНР: три десятилетия — три политики. — М., 1979.
Мургузин А.С. Аграрные отношения в Китае в 20-40-х годах XX века. — М., 1970.
Медведев Р. Китай в политике СССР и США // Народы Азии и Африки. — 1989. — №5.
Меликсетов А.В. Победа китайской революции. 1945-1949. — М., 1989.
Начальная стадия социализма в Китае: вопросы теории и практики // Проблемы Дальнего Востока. — 1989. — №1.
Сапожников Б.Г. Китай в огне войны (1931-1950). — М., 1977.
Сапожников Б.Г. Народно-освободительная война в Китае 1946-1950. — М., 1984.

Сухарчук Г.Д. Аграрное законодательство КПК и КНР (1946-1959) // Народы Азии и Африки. — 1980. — №3.

Славинский Б.Н. Внешняя политика СССР на Дальнем Востоке 1945-1986. — М., 1988.

Усов В.Н. Кан Шэн — китайский Берия // Проблемы Дальнего Востока. — 1991. — №3, 4.

Юрьев М.Ф. Вооруженные силы КПК в освободительной борьбе китайского народа 20-40-е годы. — М., 1983.

Розгляд теми: **“Громадянська війна в Китаї й прихід до влади КПК (1946-1949 рр.)”** слід розпочати з висвітлення міжнародного та внутрішньополітичного становища Китаю після закінчення Другої світової війни. Зверніть увагу на хід і зміст переговорів між КПК й Гоміньданом, визначте причини їх провалу. Охарактеризуйте позиції СРСР та США щодо внутрішньополітичного становища Китаю. Розкрийте причини громадянської війни.

При характеристиці кожного з етапів громадянської війни слід, насамперед, з'ясувати їх хронологічні межі й особливості. Виділіть основні події першого етапу війни. Виясніть, чому у цей час стратегічна ініціатива належала армії Гоміньдану. З'ясуйте роль США і СРСР у війні. Висвітліть сутність політики та тактики КПК, роль і зміст аграрних перетворень. Підведіть підсумки першого етапу громадянської війни, висловіть власну думку щодо позиції сторін.

Проаналізуйте другий етап громадянської війни. Покажіть, що зумовило перехід стратегічної ініціативи до Народно-визвольної армії. Розкрийте хід вирішальних боїв. Зверніть увагу на зміни у політичній лінії КПК на цьому етапі війни. З'ясуйте основні причини поразки гоміньдану. Опишіть події проголошення КНР. У чому полягало її історичне значення? Висловіть власну думку.

При підготовці до заняття використайте різні джерела для змалювання політичного портрету Чан Кайші. Є доречним використати карту **“Громадянська війна у Китаї (1946-1949 рр.)”**.

Запитання й завдання для самоконтролю:

1. У чому полягали причини громадянської війни в Китаї?
2. Що було характерним для першого етапу війни?
3. Якою була роль СРСР і США у цій війні?
4. Назвіть вирішальні битви на другому етапі війни.
5. У чому полягало історичне значення громадянської війни в Китаї?

ТЕМА 12

БОРОТЬБА В'ЄТНАМСЬКОГО НАРОДУ ПРОТИ АГРЕСІЇ США (1964-1973 рр.)

ПЛАН:

1. “Особлива війна” США у Південному В'єтнамі. Криза маріонеткового режиму.
2. Провокація у Тонкінській затоці й агресія США проти В'єтнаму. ДРВ у роки повітряної війни.
3. Успіхи південнов'єтнамських патріотів. Утворення Республіки Південний В'єтнам. Допомога СРСР й інших соціалістичних країн В'єтнаму.
4. Підписання Паризької угоди 1973 р. по В'єтнаму. Провал агресії США.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

ДЖЕРЕЛА:

- Варненская М. Репортаж из Сайгона. — М., 1973.
Советский Союз — Вьетнам. 30 лет отношений. — 1950-1980. — Документы и материалы. — М., 1982.

ПОСІБНИКИ ТА ПІДРУЧНИКИ:

- Васильев Л.С. История Востока. — М., 1998. — Т. 2.
История Вьетнама в новейшее время. — М., 1992.
История народов Восточной и Центральной Азии с древнейших времен до наших дней. — М., 1986.
Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. — Львів, 2005.
Новейшая история Вьетнама. — М., 1984.
Новейшая история стран Азии и Африка. XX века. 1945-2000. — Ч.2. / Под ред. А.М.Родригеса. — М., 2001.
Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії і Африки (1918 — кінець XX ст.). — Суми, 2002.
Трошин Ю.А. История стран Азии и Африки в новейшее время. — М., 2004.

МОНОГРАФІЇ ТА СТАТТІ:

- Дивильковский С., Огнетов Н. Путь к победе. Очерк борьбы за национальную независимость, единство, мир и социализм во Вьетнаме (1945-1976). — М., 1978.
Ильинский И.М. Индокитай: пепел четырех войн (1939-1979). — М., 2000.
Исаев М.П. Индокитайская хроника: Вьетнам, Лаос, Кампучия. Трудные дороги борьбы и созидания. — М., 1987.

Глазунов Е.П., Исаев М.П. Страны Индокитая: путь борьбы и свершений. — М., 1987.

Мхитарян С.А., Мхитарян Т.Т. Вьетнамская революция. Вопросы теории и практики. — М., 1986.

Цветов П. Вьетнам — США: зигзаги истории // Азия и Африка сегодня. — 2001. — №10.

Жан-Батист Дюрозель. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів. — К., 1995.

Вивчення теми **“Боротьба в’єтнамського народу проти агресії США (1964-1973 рр.)”** слід розпочинати із характеристики соціально-політичного становища у В’єтнамі в кінці 50-х — на початку 60-х рр. ХХ ст. Важливо з’ясувати основні причини й хід “особливої війни” США у Південному В’єтнамі, а також на конкретних прикладах показати її наслідки. Доведіть, що створений уряд був маріонетковим.

Висвітліть події у Тонкінській затоці й початок відкритої агресії США проти В’єтнаму. З’ясуйте події повітряної війни у ДРВ, її наслідки. Покажіть успіхи південнов’єтнамських патріотів у боротьбі за незалежність, розкрийте сутність американської політики “в’єтнамізації війни”. Висловіть власні міркування щодо утворення Республіки Південний В’єтнам. Зверніть увагу на допомогу СРСР, КНР й інших соціалістичних країн В’єтнаму, її призначення та характер. Охарактеризуйте події війни, покажіть ставлення до неї американської громадськості.

Визначіть причини поразки агресії США. Покажіть процес підготовки та підписання Паризької угоди 1973 р. по В’єтнаму, проаналізуйте її зміст і значення. Висловіть власні міркування щодо історичного значення американо-в’єтнамської війни для В’єтнаму і США. Зробіть висновки.

Під час підготовки до заняття скористайтесь картою **“Американо-в’єтнамська війна (1964-1973 рр.)”**, знайдіть на ній основні райони ведення військових дій.

Запитання й завдання для самоконтролю:

1. Які особливості соціально-політичного становища В’єтнаму в кінці 50-х — на початку 60-х рр. ХХ ст. Ви знаєте? Поясніть їх.
2. У чому полягала мета “особливої війни” США?
3. Що Ви розумієте під терміном “в’єтнамізація війни”?
4. Яким було ставлення американської громадськості до війни у В’єтнамі?
5. У чому полягало значення американо-в’єтнамської війни для В’єтнаму і США?

ТЕМА 13

БОРЬБА НАСЕЛЕНИЯ ИНДОСТАНА ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ У 1945-1947 рр. УТВОРЕННЯ ІНДІЇ ТА ПАКИСТАНУ

ПЛАН:

1. Причини піднесення антиімперіалістичної боротьби та її розвиток у 1945-1946 рр. Повстання моряків у 1946 р.
2. Розгортання визвольної боротьби. Робітничий та селянський рух.
3. Маневри колоніальних властей. Провокування зіткнень між індусами та мусульманами.
4. План Маунтбетена. Утворення Індії та Пакистану.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

ДЖЕРЕЛА:

Ганди М.К. Моя жизнь. — М., 1968.

Неру Д. Автобиография. — М., 1955.

Хрестоматия по новейшей истории. — М., 1961. — Т.3. — С.623-629.

ПОСІБНИКИ ТА ПІДРУЧНИКИ:

Антонова и др. История Индии. — М., 1973.

Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. — Львів, 2005.

Новейшая история Индии. — М., 1959.

Розалиев Ю. Новая и новейшая история стран Азии и Африки.

— М., 1987.

Новейшая история стран Азии и Африки XX века. 1945-2000.

— Ч.2. / Под ред. А.М.Родригеса. — М., 2001.

Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 — кінець XX ст.) — Суми, 2002.

Трошин Ю.А. История стран Азии и Африки в новейшее время.

— М., 2004.

МОНОГРАФІЇ ТА СТАТТІ:

Бельский А.Ф., Фурман Д.Е. Эволюция сикхского коммунизма: религиозно-политические аспекты // Народы Азии и Африки. — 1988. — №5.

Мартышин О.В. Политические взгляды Джавахарлала Неру. — М., 1981.

Мамеров О.В. Монополистический капитал в социально-экономической структуре Индии. — М., 1990.

Горохов М. Индия. Индуизм, общество, государство // Азия и Африка сегодня. — 1999. — №12.

Кашин В., Плешова М. Как в Индии появились новые штаты? // Азия и Африка сегодня. — 2001. — №7.

Кошкин В. Пенджабский разлом // Азия и Африка сегодня. — 2003. — №2.

Черешнева Л.А. Раздел индийской колониальной армии в 1947 г. // Восток. — 2004. — №6.

Юрлов Ф. Индийский национальный конгресс // Азии и Африка сегодня. — 2004. — №1.

Розгляд теми: **“Боротьба населення Індостану за незалежність у 1945-1947 рр. Утворення Індії та Пакистану”** слід розпочинати з висвітлення міжнародного та внутрішнього становища Індостану після закінчення Другої світової війни. Особливо зверніть увагу на стосунки з Великою Британією й охарактеризуйте її політику щодо Індостану. Визначіть основні причини антианглійської боротьби. Покажіть хід і наслідки повстання моряків у 1946 році. Розкрийте особливості антиімперіалістичної боротьби у 1945-1946 рр., назвіть основні райони її розгортання.

При характеристиці кожного з районів робітничого та селянського руху визначте хронологічні межі виступів та їх особливості. Висвітліть основні вимоги та методи боротьби повстанців. Зробіть висновки.

Проаналізуйте політику Великої Британії щодо Індостану у 1946-1947 рр. Чому її заходи оцінюють як політичні маневри? Висловіть власну думку. Покажіть ставлення ІНК та Мусульманської Ліги до цих пропозицій. Розкрийте причини й події, що свідчили про індусо-мусульманські зіткнення у 1946-1947 рр. Висвітліть їх наслідки.

Остаточо розв'язати всі проблеми Індостану в перші повоєнні роки мав “план Маунбетена”, розроблений навесні 1947 року. Тому Вам потрібно проаналізувати основні його положення та схарактеризувати ставлення впливових політичних сил до нього. Використайте при відповіді на це питання зміст основних документів, що визначали незалежність Індії та Пакистану. Дайте їм оцінку. Покажіть їх історичне значення. Зробіть загальні висновки.

При підготовці до заняття використайте карту **“Індостан у 1945-1947 рр.”**.

Запитання й завдання для самоконтролю:

1. Що ви розумієте під терміном “комуналізм”?
2. Хто стояв на чолі Мусульманської Ліги у 1945-1947 рр.?
3. Назвіть основні причини антиімперіалістичної боротьби народів Індостану 1945-1947 рр.
4. Як розв'язувалася проблема індусо-мусульманських протиріч у Акті передачі влади в Індії?
5. У чому полягало історичне значення боротьби населення Індостану за незалежність у 1945-1947 рр.?

ТЕМА 14

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ І ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК ПАКИСТАНУ У КІНЦІ 40-х рр. ХХ — поч. ХХІ ст.

ПЛАН:

1. Утворення держави Пакистан. Економічне й політичне становище країни після здобуття незалежності.
2. Соціально-економічний розвиток. Національне питання і роль ісламу.
3. Політичний розвиток країни. Переворот 1999 р. і прихід до влади П.Мушарафа.
4. Зовнішня політика уряду Пакистану. Складність взаємин з Індією.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

ДЖЕРЕЛА:

Хрестоматія по новейшій історії. — М., 1961. — Т.3. — С.672-674.

ПОСІБНИКИ Й ПІДРУЧНИКИ:

- Васильєв А.М. Історія Востока. — М., 1998. — Т. 2.
Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. — Львів, 2005.
Новейшая история стран Азии и Африки XX века. 1945-2000.
— Ч.2. / Под ред. А.М.Родригеса. — М., 2001.
Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 — кінець ХХ ст.) — Суми, 2002.
Розалиев Ю. Новая и новейшая история стран Азии и Африки.
— М., 1987.

МОНОГРАФІЇ І СТАТТІ:

Белокриницкий В.Я. Капитализм в Пакистане. История социально-экономического развития (середина XIX — 80-е годы XX века). — М., 1998.

Белокриницкий В. Пакистанский исламизм и Центральная Азия // Азия и Африка сегодня. — 2004. — №9.

Ветлугин С. Пакистан: хронические болезни экономики // Народы Азии и Африки. — 1985. — №4.

Ганковский Ю. Пакистан. Нестабильность становится перманентной // Азия и Африка сегодня. — 1999. — №4.

Жмуйда И.В. Эмиграция из Пакистана: плюсы и минусы // Ближний Восток и современность. Сборник статей (вып. 19). — М., 2003.

Илларионов С.И. Роль государства в развитии экономики Пакистана (70-е годы XX в.). — М., 1981.

Морозов П. Пакистан. Эхо 1947 года продолжает звучать и поныне // Азия и Африка сегодня. — 2001. — №2, 3.

Москаленко В. Пакистан. Трудности на пути демократического развития // Азия и Африка сегодня. — 1998. — №4.

Мукимджанова Р.М. Пакистан и арабские государства // Ближний восток и современность. Сборник статей (Вып. 19). — М., 2003.

Плешов О. Пакистан. Армия у власти // Азия и Африка сегодня. — 2000. — №2.

Плешов О. Пакистан. Ислам и политическая культура общества // Азия и Африка сегодня. — 2003. — №2.

Плешов О. Пакистан. Исламизация как фактор развития // Азия и Африка сегодня. — 1999. — №9.

Плешов О.В. Исторические корни политического ислама в Пакистане // Ближний Восток и современность. Сборник статей (Вып. 19). — М., 2003.

Скосярев В. Пакистан. Крутой вираж // Азия и Африка сегодня. — 2004. — №2.

Шаушин Т. Индия — Пакистан. Кашмирский тупик // Азия и Африка сегодня. — 2002. — №9.

Розгляд теми: **“Соціально-економічний і політичний розвиток Пакистану у кінці 40-х рр. ХХ ст. — поч. ХХІ ст.”** слід розпочинати з висвітлення подій, які призвели до появи цієї держави. Охарактеризуйте економічне й політичне становище країни після здобуття незалежності.

При характеристиці економічного розвитку у зазначений період зверніть увагу на аграрні реформи. Покажіть їх сутність і наслідки. Висвітліть розвиток промисловості й інших галузей економіки. Визначіть роль держави у цьому процесі. Зверніть увагу на особливості економічних перетворень у 80-х рр. ХХ ст., особливо на здійснення політики приватизації. Розкрийте її сутність і значення.

Важливе місце при розгляді цієї теми приділяється соціальним проблемам пакистанського суспільства. Тому зверніть увагу не тільки на соціальну структуру населення, але й на роль окремих груп населення на певному етапі розвитку країни (наприклад військових). Безперечно з соціальними проблемами у Пакистані пов'язані національні. Визначіть основні етноси, що проживають у країні й з'ясуйте сутність національного питання. Обов'язково покажіть роль ісламу як державної релігії при вирішенні багатьох проблем суспільного життя. Виділіть причини та сутність сунніто-шіїтського протистояння й шляхи його розв'язання.

При характеристиці політичного розвитку визначіть основні його етапи та проаналізуйте зміст перетворень на кожному з них, покажіть їх значення. Висвітліть роль військових у політичному житті.

Зверніть увагу на особливості політичної боротьби у другій половині 90-х рр. XX ст., події перевороту 1999 року та приходу до влади П.Мушарафа. Проаналізуйте політичну ситуацію у Пакистані сьогодні. Зробіть висновки.

При розгляді питання зовнішньої політики Пакистану з'ясуйте його роль на азійському континенті й у світі. Розкрийте складність взаємин з Індією та схарактеризуйте заходи щодо їх врегулювання. Проаналізуйте особливості пакистано-афганських відносин. Висловіть власну думку. Охарактеризуйте інші напрями зовнішньоекономічної та політичної діяльності держави. Зробіть загальні висновки.

При підготовці до заняття використайте карту: **“Пакистан”**.

Запитання й завдання для самоконтролю:

1. Коли була утворена держава Пакистан?
2. Хто стояв на чолі “Народної ліги”?
3. Визначіть основні напрями внутрішньої політики уряду Зія-уль-Хака.
4. Коли на чолі уряду держави була Б.Бхута?
5. Покажіть особливості пакистано-афганських відносин сьогодні. Змалюйте їх сутність.

ТЕМА 15

ІРАНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ 1978-1979 рр.

ПЛАН:

1. “Біла революція”: причини і суть. Посилення негативних тенденцій у розвитку країни.
2. Визрівання революційної ситуації, початок революції. Аятола Хомейні.
3. Хід революції в Ірані, її характер та особливості.
4. Проголошення Ісламської Республіки Іран. Конституція 1979 р. Значення революції.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

ДЖЕРЕЛА:

Хрестоматія по новейшей истории. — М., 1961. — Т.3. — С.653-655.

ПІДРУЧНИКИ ТА ПОСІБНИКИ:

Алиев С.М. История Ирана. XX век. — М., 2004.

Васильев Л.С. История Востока. — М., 1998. — Т. 2.

Иран. Очерки новейшей истории. — М., 1976.

- История Ирана. — М., 1977.
Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. — Львів, 2005.
Розалиев Ю. Новая и новейшая история стран Азии и Африки. — М., 1987.
Новейшая история стран Азии и Африки XX века. 1945-2000. — Ч. 3. / Под ред. А.М.Родригеса. — М., 2001.
Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії і Африки (1918 — кінець XX ст.) — Суми, 2002.
Трошин Ю.А. История стран Азии и Африки в новейшее время. — М., 2004.

МОНОГРАФІЇ ТА СТАТТІ:

- Агаев С.Л. Иран в прошлом и настоящем. — М., 1981.
Агаев С.Л. Иран: рождение республики. — М., 1984.
Арунова М. 25 лет Исламской революции и российско-иранские отношения // Азии и Африка сегодня. — 2004. — №6.
Бади Ш. Трудный опыт сбалансирования экономики // Азия и Африка сегодня. — 1996. — №5.
Иванов М.С. Иран в 60-70-х гг. XX вв.. — М., 1977.
Иранская революция 1978-1979 гг. — М., 1989.
Ланда Р.Г. Исламский фундаментализм // Вопросы истории. — 1993. — №1.
Мамедова Н. Опыт исламского правления // Азия и Африка сегодня. — 1999. — №2.
Хуторская В. Демократия по-исламски. Иранский режим отпускает вожжи // Азия и Африка сегодня. — 2003. — №9.
Сапин В.И. 25 лет исламской революции в Иране (промежуточные итоги и взаимные перспективы) // Ближний Восток и современность. Сборник статей. (Вып. 22.). — М., 2004.
Ниязатов Ш.А. Ирано-иракский конфликт. — М., 1989.

При висвітленні теми слід дати загальну характеристику країни у 40-50-х рр. XX ст. Особливо зверніть увагу на політичні зміни в державі та роль Багдадського пакту, що визначав на певний час розвиток країни. Висловіть з цього приводу власну думку. Важливе місце в історії країни в 60-70-х рр. XX ст. відіграли реформи, що дістали назву “білої революції”. Тому Вам потрібно з’ясувати основні зміни, здійснені в різних сферах суспільного життя й оцінити їхні наслідки. З’ясуйте чому мусульманська спільнота зустріла більшість нововведень і змін вороже? Чому шийтське духовенство вбачало у “білій революції” відступництво від ісламу, його традицій.

Висвітліть причини революції та охарактеризуйте революційну ситуацію в країні. Визначіть соціальні верстви, що становили опозицію шахському уряду. Антишахська ісламська революція роз-

почалась у січні 1978 р. в релігійному центрі Ірану м. Кумі, де влада розіграла антиурядову демонстрацію. Охарактеризуйте основні події революції. Дайте їм оцінку. Особливу увагу зверніть на роль аятоли Хомейні. Змалюйте його історичний портрет. Опишіть події, пов'язані з проголошенням Ісламської Республіки Іран. Висловіть власну думку.

У грудні 1979 року було ухвалено нову конституцію країни. Тому визначіть та охарактеризуйте її основні положення. Покажіть історичне значення цього документу та революції в цілому для майбутнього розвитку держави. Зробіть загальні висновки.

При підготовці до заняття скористуйтеся картою **“Країни Середнього Сходу в XX ст.”**

Запитання й завдання для самоконтролю:

1. Що ви розумієте під “білою революцією”?
2. Визначіть основні причини ісламської революції.
3. Змалюйте історичний портрет аятоли Хомейні.
4. Коли було проголошено Ісламську Республіку Іран?
5. Висвітліть наслідки революції 1978-1979 рр. для іранського суспільства.

ТЕМА 16

АЛЖИР У 60-х рр. XX ст. — ПОЧАТКУ XXI ст.

ПЛАН:

1. Проголошення Алжиру Республікою. Евіанські угоди.
2. Прихід до влади Х.Бумедьєна. Політика уряду в 1965-1975 рр.
3. Соціально-економічний і політичний розвиток у другій половині 70-80-х рр. XX ст. Програма “перебудови економіки”. Конституція 1989 р.
4. Політична криза 90-х рр. XX ст. Розвиток Алжиру у кінці XX — початку XXI ст.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

ДЖЕРЕЛА:

Независимая Африка в документах. — М., 1965.

Обичкина Е.О. Советское руководство и война в Алжире 1954-1962 гг. По материалам архива МИДРФ // Новая и новейшая история. — 2000. — №1.

СССР и страны Африки: Документы и материалы. — М., 1982. — Ч.1-2.

Хрестоматия по новейшей истории. — М., 1960-1961. — Т.3. — С.704-712.

ПІДРУЧНИКИ ТА ПОСІБНИКИ:

Васильев Л.С. История Востока. — М., 1998. — Т.2.

История Алжира в новое и новейшее время. — М., 1992.

Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. — Львів, 2005.

Новейшая история стран Азии и Африки XX века 1945-2000. — Ч.3. / Под. ред. А.М.Родригеса. — М., 2001.

Новейшая история арабских стран Африки (1917-1987). — М., 1989.

Новейшая история Африки. — М., 1966.

Розалиев Ю. Новая и новейшая история стран Азии и Африки. — М., 1987.

Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії і Африки (1918 — кінець XX ст.) — Суми, 2002.

МОНОГРАФІЇ ТА СТАТТІ:

Трофимов Д.А. Исламский фундаментализм в арабских странах: истоки и реалии // Восток. — 1992. — №1.

Арабский мир: три десятилетия независимого развития. — М., 1990.

Богучарский Е., Богучарский М. Внешняя политика Алжира на рубеже столетий // Азия и Африка сегодня. — 2003. — №4.

Долгов Б.В. Радикальный исламизм в Алжире и международный терроризм // Ближний Восток и современность. Сборник статей (Вып. 15). — М., 2002.

Куприн А.И. Власть и исламская оппозиция в Алжире // Ближний Восток и современность. Сборник статей. (Вып. 15). — М., 2002.

Ланда Р.Г. История алжирской революции (1954-1962). — М., 1983.

Долгов Б. Алжир. Надежда на возвращение мира // Азия и Африка сегодня. — 2000. — №1.

Долгов Б.В. Феномен исламского фундаментализма (на примере Алжира) // Восток. — 2001. — №2.

Африка: проблемы социалистической ориентации. — М., 1978.

Куприн А. Алжир. Долгое противостояние // Азия и Африка сегодня. — 2004. — №8.

Підготовку до заняття слід розпочинати з характеристики становища в Алжирі після Другої світової війни. Зверніть увагу на політику французьких колонізаторів. Визначіть причини, хід і наслідки війни за незалежність в Алжирі у 1954-1962 рр. Покажіть роль

Ліги арабських держав та Єгипту в цій війні. З'ясуйте значимість ООН у розв'язанні цього конфлікту. Висвітліть зміст Євіанських угод і покажіть їх значення. Зробіть висновки.

Після проголошення республіки в Алжирі впродовж 1962–1965 рр. при владі був уряд Ахмеда Бен Белли. Зверніть увагу на сутність перетворень, які проводилися в країні, особливо на зміст “ісламського соціалізму”. Після військового перевороту в червні 1965 року владу захопила Революційна рада на чолі з Хуарі Бумедьеном. Нею було проведено аграрну реформу, націоналізовано нафтові та газові родовища. Визначіть значення цих змін. Покажіть основні напрямки зовнішньої політики держави у цей період, дайте їм оцінку.

У кінці 70-х — на початку 80-х рр. XX ст. в Алжирі активізували діяльність представники нелегального “Ісламського фронту порятунку” (ІФП). Вони засудили однопартійне авторитарне правління та соціалістичну орієнтацію влади. Президент Алжиру Шадлі Бенджедід (1978–1992 рр.) санкціонував репресії проти ісламістів. Разом з тим, згідно з положеннями Конституції 1989 р., у країні вводилася багатопартійна система. Дайте оцінку цим змінам і висвітліть зміст основного закону держави. Покажіть роль ісламських фундаменталістів у політичному житті в 90-ті рр. XX ст. Зробіть висновки.

Вагоме місце у розв'язанні політичної кризи відігравали військові. Вони утворили Верховну державну раду на чолі з Д.Зеруалем, який взяв владу до своїх рук і почав боротьбу з фундаменталістами. Це привело до чергової хвилі терору з боку ісламістів. Дайте оцінку цим подіям.

У 1999 р. президентом країни обрано А.Бутерфліку. Він у своїй політиці звертає увагу, насамперед, на досягнення громадянської згоди в державі у кінці XX — початку XXI ст. Висловіть власну думку.

При підготовці до запитання скористуйтеся картою “**Алжир після Другої світової війни**”.

Запитання й завдання для самоконтролю:

1. Як розгорталася національно-визвольна боротьба алжирського народу проти французьких колонізаторів? Покажіть її наслідки.
2. Поясніть значення поняття “ісламський соціалізм”.
3. Охарактеризуйте основні положення Конституції Алжиру 1989 р.
4. Визначіть чинники, що спричинили політичну кризу в Алжирі у 90-х рр. XX ст.
5. Як сьогодні розв'язується проблема стосунків між владою та ісламськими фундаменталістами?

ТЕМА 17

ЄГИПЕТ У 60-х рр. ХХ ст. — НА ПОЧАТКУ ХХІ ст.

ПЛАН:

1. Боротьба єгипетського народу проти окупації країни англійськими військами. Проголошення республіки.
2. Єгипет у 60-70-х рр. ХХ ст. Суть внутрішньої і зовнішньої політики Г.А.Насера.
3. Новий курс соціально-економічної політики А.Садата. Ізоляція Єгипту в арабському світі.
4. Соціально-політичний і економічний розвиток Єгипту в 80-х рр. ХХ — на початку ХХІ ст. Боротьба з ісламськими фундаменталістами.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

ДЖЕРЕЛА:

- Независимая Африка в документах. — М., 1965.
СССР и страны Африки: Документы и материалы. — М., 1982.
— Ч. 1-2.
Хрестоматия по новейшей истории. — М., 1961. — Т.3. — С.717-729.

ПІДРУЧНИКИ ТА ПОСІБНИКИ:

- Васильев А.С. История Востока. — М., 1998. — Т.2.
Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. — Львів, 2005.
Новейшая история арабских стран Африки (1917-1987). — М., 1988.
Новейшая история арабских стран. — М., 1968.
Новейшая история Африки. — М., 1966.
Розалиев Ю. Новая и новейшая история стран Азии и Африки. — М., 1987.
Новейшая история стран Азии и Африки ХХ века. 1945-2000. — Ч. 3. / Под ред. А.М.Родригеса. — М., 2001.
Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 — кін. ХХ ст.) — Суми, 2002.
Трошин Ю.А. История стран Азии и Африки в новейшее время. — М., 2004.

МОНОГРАФІЇ ТА СТАТТІ:

- Абрамова И. Египет. Экономические реформы и сотрудничество с Россией // Азия и Африка сегодня. — 2002. — №3.

Абрамова И. Египет: развитие информационных технологий // Азия и Африка сегодня. — 2002. — №8.

Агарышев А.А. Гамаль Абдель Насер. — М., 1978.

Арабский мир: три десятилетия независимого развития. — М., 1990.

Баглиев М. Уроки борьбы с экстремистским исламизмом // Азия и Африка сегодня. — 2002. — №12.

Беляев И., Примаков Е. Египет: время президентства Насера. — М., 1974.

Беляков В. Мухаммед Хосни Мубарак // Азия и Африка сегодня. — 2005. — №5.

Камлевская Л.Е. Борьба с терроризмом в Египте на рубеже XX-XXI веков // Ближний Восток и современность. Сборник статей (Вып. 19). — М., 2003.

Камлевская Я. Египет. Пример успешного противодействия терроризму // Азия и Африка сегодня. — 2004. — №4.

Климентов В.П. Социально-политическая роль армии в Египте в середине XX в. // Восток. — 2004. — №6.

Князев В. Египет. Перемены в условиях стабильности // Азия и Африка сегодня. — 1996. — №6.

Медведко Л.К. К востоку и западу от Суэца. — М., 1980.

Мельянец В.А. Экономическое развитие арабо-исламского мира (конец XX — начала XXI в.): факторы и проблемы // Восток. — 2004. — №3.

Наринский М.М. Советский Союз и Суэцкий кризис 1956 года. Новые данные // Новая и новейшая история. — 2004. — №2.

Ражбадинов М.З. Египет 1990-х гг.: политика государства в отношении исламистских движений // Восток. — 2004. — №4.

Ражбадинов М.З. Политический исламизм и конфессиональная проблема в Египте // Ближний Восток и современность. Сборник статей (Вып. 19). — М., 2003.

Рябченко И. Исторический опыт народов Востока и глобальная цивилизация // Азия и Африка сегодня. — 2004. — №11.

Ткаченко А. Проблемы модернизации арабского мира // Азия и Африка сегодня. — 2004. — №4.

Трофимов Д.А. Исламский фундаментализм в арабских странах: истоки и реалии // Восток. — 1992. — №1.

Шмелёва Т. Мухаммед Хосни Мубарак // Азия и Африка сегодня. — 2003. — №8.

Розгляд даної теми слід розпочинати з характеристики боротьби єгипетського народу проти окупації країни англійськими військами. Особливо зверніть увагу на події революції 23 липня 1952 року та визначіть її значення. Зробіть висновки.

Кінець 50-х — початок 70-х рр. XX століття в історії Єгипту пов'язаний з діяльністю Г.А.Насера. Тому Вам потрібно з'ясувати цей період за такими проблемами: суть політичного курсу Г.А.Насера; аграрна реформа; заходи у справі розвитку національної промисловості. Охарактеризуйте сутність шляху соціалістичної орієнтації держави й покажіть роль СРСР та інших соціалістичних країн у його становленні. Висвітліть зміст “Хартії національних дій” і процес утворення Арабського соціалістичного союзу. Зверніть увагу на причини, хід і наслідки війн 1967 року та 1973 року, визначте їх наслідки. Зробіть висновки.

Наступним етапом розвитку країни став новий курс соціально-економічної політики А.Садата. З'ясуйте його сутність та особливості, порівняйте з попереднім етапом розвитку, зробіть висновки. Покажіть роль А.Садата у укладанні Кемп-Девідської угоди й висвітліть її наслідки для Єгипту та арабського світу в цілому.

Після вбивства А.Садата у 1981 році до влади приходять Х.Мубарак, який до сьогодні очолює державу. Тому Вам потрібно визначити основні особливості економічної політики уряду у 80-х рр. XX — початку XXI ст., показати риси демократизації політичного життя, висвітлити вибори президента 2005 р. Особливо зверніть увагу на заходи боротьби з ісламським фундаменталізмом. Розкрийте основні напрямки зовнішньої політики Єгипту у 80-х рр. XX ст. — XXI ст. Зробіть висновки.

При підготовці до заняття скористуйтеся картою “Єгипет у другій половині XX ст.”.

Запитання й завдання для самоконтролю:

1. Коли було проголошено Арабську республіку Єгипет?
2. Визначіть зміст “Хартії національних дій”.
3. Чому після Кемп-Девідської угоди Єгипет опинився в ізоляції серед країн арабського світу? Відповідь обґрунтуйте.
4. Поясніть значення поняття “ісламський фундаменталізм”.
5. Охарактеризуйте основні напрями зовнішньої політики Єгипту у 80-х рр. XX — початку XXI ст.

ТЕМА 18

РЕСПУБЛІКА КОРЕЯ: ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО І ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ У 80-90-х рр. ХХ — ПОЧАТКУ ХХІ ст.

ПЛАН:

1. Причини “корейського дива”. Модернізація економіки країни. Кооперативний рух у селі. Наслідки економічної кризи 1997-1998 рр.
2. Соціальні зміни в корейському суспільстві. Соціальна боротьба.
3. Демократизація політичного життя у кінці 80-х рр. ХХ — початку ХХІ ст.
4. Проблема об’єднання Кореї у 80-х р. ХХ — початку ХХІ ст.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА ПІДРУЧНИКИ ТА ПОСІБНИКИ:

- Васильев Л.С. История Востока. — М., 1998. — Т.2.
История Кореи (Новое прочтение) / Под ред. А.В.Торлунова. — М., 2003.
Козицкий А.М. Новітня історія Азії та Африки. — Львів, 2005.
Новейшая история стран Азии и Африки XX века. 1945-2000. — Ч.2. / Под. ред. А.М.Родригеса. — М., 2001.
Сергийчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 — кінець ХХ ст.) — Суми, 2002.
Трошин Ю.А. История стран Азии и Африки в новейшее время. — М., 2004.

МОНОГРАФІЇ ТА СТАТТІ:

- Гладков И., Митрофанова А., Тетерин В. Уроки экономического кризиса // Азия и Африка сегодня. — 2000. — №5.
Кириянов О. Южная Корея. Итоги парламентских выборов — вотум доверия президенту // Азия и Африка сегодня. — 2004. — №7.
Мельянцева В.А. Экономический рост в развивающихся странах: достижения, контрасты и парадоксы // Восток. — 2001. — №1-3.
Михеев В. Глобализация и корейская война // Проблема Дальнего Востока. — 2004. — №2.
Павленко Р. Реформы по-корейски: уроки для Украины // Людина і політика. — 1999. — №4.
Сергеев П. Республика Корея. О “бедном чейболе” замолвите слово // Азия и Африка сегодня. — 2001. — №2-3.
Толорая Г.Д. Республика Корея. — М., 1991.
Федоровский А. Южная Корея. Реформы продолжаются // Азия и Африка сегодня. — 2002. — №11.

Вивчення теми **“Республіка Корея і проблеми соціально-економічного і політичного розвитку у 80-90-х рр. ХХ — початку ХХІ ст.”**, спрямована на з’ясування основних особливостей розвитку країни у зазначений період. Насамперед, потрібно висвітлити причини “корейського дива”. При цьому необхідно схарактеризувати такі моменти:

- модернізація економіки;
- раціональне використання іноземного капіталу;
- розвиток державного підприємництва;
- особливості формування чейболів, кооперативний рух на селі.

При вивченні цих питань доберіть не тільки фактичний матеріал, що розкриває їх зміст, але й висловіть власні міркування. На конкретних прикладах охарактеризуйте риси індустріального розвитку країни у 80-х рр. ХХ — початку ХХІ ст. Зверніть увагу на роль у цьому процесі науково-технічного прогресу. З’ясуйте основні причини економічної кризи 1997-1998 рр. і покажіть шляхи виходу з неї. Сформулюйте власну думку.

Проаналізуйте особливості соціальних змін, що відбулися у корейському суспільстві. Визначіть напрямки соціальної політики уряду.

Висвітліть політичне життя країни у зазначений час. Виділіть особливості демократизації політичного життя у період Чон Ду Хвана.

Важливе місце при висвітленні проблеми соціально-економічного та політичного розвитку республіки Кореї займає її міжнародне становище. Тому слід охарактеризувати основні напрями зовнішньої політики уряду. Особливо зверніть увагу на розв’язання проблеми об’єднання Кореї. Визначіть місце держави у регіоні.

Скористуйтеся при підготовці до заняття картою: **“Корея після Другої світової війни”**.

Запитання й завдання для самоконтролю:

1. Які були причини “корейського дива”?
2. Що ви розумієте під “модернізацією економіки країни”? Поясніть.
3. Якими були основні напрями соціальної політики уряду в зазначений період? Охарактеризуйте їх.
4. Які заходи уряду Чон Ду Хвана свідчили про демократизацію політичного життя? Визначіть їх.
5. З’ясуйте основні напрями зовнішньої політики Кореї. У чому полягає сутність “корейської проблеми”?

ТЕМА 19

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ І ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК ПВДЕННО-АФРИКАНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 40-х рр. ХХ ст. — ПОЧ. ХХІ ст.

ПЛАН:

1. Соціально-економічний розвиток у 50-х-70-х рр. ХХ ст.
2. Ідеологія і політика апартхейду. Створення бантустанів.
3. Реформи президента Фредеріка де Клерка. Скасування апартхейду (кінець 80-х початок 90-х рр.)
4. Демократизація суспільно-політичного життя. Внутрішня і зовнішня політика уряду Н.Мандели. ПАР на початку ХХІ ст.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

ДЖЕРЕЛА:

Хрестоматія по новейшій історії. — М., 1961. — Т.3. — С.758-761.

ПІДРУЧНИКИ ТА ПОСІБНИКИ:

- Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. — Львів, 2005.
История Тропической и Южной Африки 1918-1988. — М., 1989.
Новейшая история Африки. — М., 1968.
Новейшая история стран Азии и Африки ХХ век. 1945-2000. — Ч.3. / Под. ред. А.М.Родригеса. — М., 2001.
Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 — кінець ХХ ст.). — Суми, 2002.
Трошин Ю.А. История стран Азии и Африки в новейшее время. — М., 2004.

МОНОГРАФІЇ ТА СТАТТІ:

- Беляев А. Куда идет Южная Африка? // Азия и Африка сегодня. — 1993. — №6.
Вооруженная борьба народов Африки за свободу и независимость. — М., 1974.
История национально-освободительной борьбы народов Африки в новейшее время. — М., 1978.
Кораблев Ю. Образование Африканского Союза: смена названия или постановка новых задач? // Азия и Африка сегодня. — 2001. — №8.
Просветов А. СВАПО укрепляет свои позиции // Азия и Африка сегодня. — 1995. — №5.
Просветов А. Сценарий на послезавтра // Азия и Африка сегодня. — 1993. — №8.

Пичугин Ю. Национальная партия снова претендует на власть // Азия и Африка. — 1996. — №9.

Пичугин Ю. Коррупция подрывает реформы // Азия и Африка сегодня. — 1998. — №2.

Решетняк Н. Фредерик де Клерк — потрясатель основ // Азия и Африка сегодня. — 1992. — №10.

Шубин В., Прокопенко Л. “Африканский ренессанс”: концепция или лозунг? // Азия и Африка сегодня. — 2002. — №3.

Шубин Г.В. Проблемы развития демократической Южной Африки // Восток. — 2004. — №1.

Урнов Ю.А. Политика ЮАР в Африке. — М, 1982.

Потемкин Ю.В. Африка: социальные изменения на исходе XX века // Восток. — 1994. — №2.

При вивченні теми **“Соціально-економічний і політичний розвиток Південно-Африканської Республіки у другій половині 40-х рр. XX ст. початку XXI ст.”** слід охарактеризувати насамперед економічний і соціальний розвиток країни у 50-70-х рр. XX ст. При цьому важливо визначити його основні особливості. З’ясуйте роль ПАР на африканському континенті.

З 1948 р. расистський режим Південно-Африканського Союзу офіційно ввів політику апартейду. Тому слід звернути увагу на її сутність й охарактеризувати заходи, ухвалені різними урядами ПАС (з 1961 р. — ПАР), що склали цю політичну систему. Проаналізуйте зміст закону “Про розвиток”, який обґрунтував створення за межами території, зайнятої білою меншиною, бандустанів. З’ясуйте їх мету та значення.

Боротьбу проти апартейду й дискримінації більшості населення ПАР послаблювали міжплеменні протиріччя. У країні існувало два ворогуючі політичні угруповання — Африканський національний конгрес (АНК) і зулуський рух “Інката”. Визначте їх основні програмні вимоги та методи реалізації, лідерів цих політичних сил, дайте оцінку.

Внутрішньополітичний розвиток ПАР визначала, правляча з 1948 р., Націоналістична партія. Вона була ініціатором проведення всіх расистських законів і протягом десятиріч відстоювала режим апартейду. Після приходу до влади Фредеріка де Клерка розпочався поступовий демонтаж цієї системи. Змалюйте його політичний портрет і виділіть основні реформи, котрі було проведено в державі. Висловіть Вашу думку.

У 1994 р. в ПАР уперше відбулися вибори до парламенту без расової дискримінації. За їх підсумками АНК отримав більшість місць у нижній і верхній палатах і відповідно посади президента ПАР і першого виконавчого віце-президента. Президентом ПАР став Нель-

сон Мандела. Охарактеризуйте період його президентства. Змалюйте політичний портрет Н.Мандели. Дайте власну оцінку.

У 1999 р на чергових виборах переміг Табо Мбекі, котрий продовжив курс Нельсона Мандели. Тому, використовуючи різні джерела, визначіть особливості соціально-економічного та політичного розвитку країни на початку ХХІ ст. Покажіть місце ПАР на континенті та у світі. Зробіть загальні висновки.

Скористуйтесь при підготовці до заняття картою: **“Політична-карта Африки”**.

Запитання й завдання для самоконтролю:

1. У чому полягає сутність політики апартхейду?
2. Які політичні сили брали активну участь у житті ПАР в кінці 40-х на початку 90-х рр. ХХ ст.? Охарактеризуйте їх.
3. Яку роль у житті ПАР відіграв Нельсон Мандела?
4. Що являє собою ПАР на початку ХХІ ст.? Висвітліть власні міркування.

ТЕМИ РЕФЕРАТИВ, ДЖЕРЕЛА Й НАУКОВА ЛІТЕРАТУРА, МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТИВ

Реферат — один із важливих видів самостійної роботи студентів, який допомагає, опрацювавши відповідні джерела, наукову та методичну літературу, поглиблено вивчати проблеми курсу «Новітньої історії країн Азії та Африки». Їхня підготовка сприяє виробленню навичок самостійного аналізу джерел та наукової літератури, систематизації матеріалу та його стислого викладу. Студент обирає одну із запропонованих тем з курсу (див. перелік тем рефератів).

Робота над рефератом розпочинається зі складання бібліографії (**не менше п'яти назв**) та її опрацювання. На даному етапі важливими є два взаємопов'язаних моменти: вміння «читати» і вести запис прочитаного. Правильна робота з книгою передбачає дотримання ряду правил, основним з яких є **свідоме засвоєння прочитаного, а не механічне заучування. Це вимагає зосередженості і виключає поверховість сприймання.** Починати її слід з ознайомлення зі змістом книги і вступом (передмовою) до неї. Це дасть загальний орієнтир та уявлення про питання, що в ній висвітлюються. Потім здійснюйте фронтальне ознайомлення з матеріалом і розпочинайте його глибоке опрацювання. Неодмінним правилом при цьому є з'ясування незрозумілих історичних термінів, понять, визначень тощо, для чого слід користуватися словниками, довідниками, енциклопедіями та іншими довідковими виданнями.

Працюючи з історичною літературою, необхідно робити виписки (краще на окремих аркушах або картках) із зазначенням найважливіших подій, фактів, дат, імен, висновків, вказуючи всі складові наукового апарату (автор і назва твору, місце і рік видання, сторінка; наприклад — Юрьев М.Ф. Революція 1925-1927 гг. в Китає. — М., 1968. — С.21; Дяченко А.Д. Внутрішньополітичне становище в Єгипті напередодні повстання 1919 р. // Український історичний журнал. — 1975. — №7. — С.32-34). Необхідно скласти план реферату, в якому передбачити вступ, кілька пунктів основної частини і висновки.

У «вступі» варто охарактеризувати актуальність проблеми, стан її висвітлення в літературі, мету та завдання роботи.

В «основній частині» потрібно розкрити зміст кожного питання у логічній послідовності з елементами самостійного аналізу історичного матеріалу. Писати слід сучасною українською мовою, короткими чіткими фразами, правильно оформлюючи науковий апарат; цитати брати в лапки і зазначати в посиланні, з якого джерела вони взяті, вказуючи сторінку.

У «висновку» підводиться підсумок з теми в цілому, робляться узагальнення.

В кінці реферату подається список використаної літератури і джерел.

Реферат повинен мати обсяг 10-12 сторінок машинопису (комп'ютерного набору) через 2 інтервали з полями 1 см. (праворуч), 2,5 см. (зверху), не менше 2 см. (знизу); або 20-25 сторінок писаного тексту. На сторінці має бути 30 рядків. На обкладинці реферату зазначаються: назва вузу, прізвище, ім'я та по батькові виконавця, кафедра, тема реферату, назва дисципліни, факультет, курс, група, форма навчання. Реферати здаються на кафедру всесвітньої історії викладачам для перевірки. При підготовці до написання реферату за потребою студент може консультуватися у викладача кафедри всесвітньої історії.

Теми рефератів із курсу “Новітня історія країн Азії та Африки”

1. Афганістан у 30-х першій половині 40-х рр.
2. Туреччина у роки II світової війни.
3. Ірак у роки II світової війни.
4. Індія у роки II світової війни.
5. Економічний розвиток Японії між двома світовими війнами.
6. Революція у Монголії: становлення авторитарного режиму Чойбалсана.
7. Індонезія у роки II світової війни
8. Корея у 1918-1945 рр.
9. Визвольна боротьба народів Індокитаю у 1918-1945 рр.
10. Соціально економічний і політичний розвиток країн Африки у 1918-1945 рр.
11. Визвольна боротьба народів Лівану та Сирії у 1918-1945 рр. Утворення Трансіорданії.
12. Зовнішня політика китайського уряду в 1958-1978 рр.
13. Політичний розвиток Індонезії у 1965 — поч. XXI ст.
14. Економічний розвиток Туреччини у 80-х рр. XX ст. — поч. XXI ст.
15. Соціально-політичний та економічний розвиток Лівії, Тунісу, Марокко.
16. Теорія і практика соціалістичної орієнтації та її провал.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Айдит Д. Индонезийское общество и индонезийская революция. — М., 1958.
2. Афганистан: борьба и созидание. — М., 1984.

3. Антонова и др. История Индии. — М., 1973.
4. Арабский мир: три десятилетия независимого развития. — М., 1990.
5. Бажанов Е.П. Китай и внешний мир. — М., 1990.
6. Бетимирова А.Н. Новейшая история Кампучии. — М., 1989.
7. Бурлацкий Ф. Мао Цзедун. — М., 1976.
8. Васильев Л.С. История Востока. — М., 1998. — Т.2.
9. Вооруженная борьба народов Африки за свободу и независимость. — М., 1974.
10. Горев А. Махатма Ганди. — М., 1989.
11. Давидсон А.Б. Тропическая и Южная Африка в XX веке // Новая и новейшая история. — 2000. — №5.
12. Дискуссионные проблемы японской истории. Сборник статей. — М., 1991.
13. Делюсин Л. Каково место Мао Цзедуна в истории страны? // Азия и Африка сегодня. — 2001. — №2.
14. Демин Л.М. Японская оккупация Индонезии (1942-1945 гг.). — М., 1958.
15. Демин Л.М., Другов А.Ю., Чуприн Г.И. Индонезия. Закономерности, тенденции, перспективы развития. — М., 1987.
16. Другов А.Ю., Резников А.Б. Индонезия в период “направленной демократии”. — М., 1969.
17. Другов А.Ю. Сукарно // Восток. — 2001. — №3.
18. Идеология национально-освободительного движения в странах Зарубежного Востока. — М., 1984.
19. История Тропической и Южной Африки. 1918-1988. — М., 1989.
20. История Афганистана. — М., 1982.
21. История народов Восточной и Центральной Азии с древних времен до наших дней. — М., 1986.
22. История МНР. — М., 1983.
23. История Кореи с древних времен до наших дней. — М., 1974. — Т.2.
24. История Востока в новейшее время. — М., 1970.
25. История Тропической и Южной Африки. 1918-1988 гг. — М., 1989.
26. История национально-освободительной борьбы народов Африки в новейшее время. — М., 1978.
27. История германского империализма в Африке. — М., 1983.
28. История Кореи (Новое прочтение) / Под. ред. А.В.Торкунова. — М., 2003.
29. История Ливии в новое и новейшее время. — М., 1992.
30. Ислам на современном Востоке: Регион стран Ближнего и Среднего Востока, Южной и Центральной Азии / Отв. редакторы: В.Л.Белокреницкий и А.З.Егорин. — М., 2004.

31. Ігнат'єв П.М. Країнознавство. Країни Азії: Навчальний посібник. — Чернівці, 2004.
32. Капица М.С. КНР: три десятиліття — три політики. — М., 1979.
33. Капица М.С., Мантин Н.П. Сукарно. Політична біографія. — М., 1980.
34. Капіталізм в Турції. Соціально-економічне розвиток в 50-80-е роки. — М., 1987.
35. Кандокчан Р.П. Внутрішня політика Турції в роки Другої світової війни. — Єреван, 1978.
36. Королівство Марокко. Справочник. — М., 1991.
37. Румянцев В.І. Тунісська республіка. — М., 1982.
38. Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. — Львів, 2000.
39. Комінтерн і Восток. Збірник статей. — М., 1969.
40. Кожевников А.А. Очерки новітньої історії Лаоса. — М., 1973.
41. Кирєєв Н.Г. Історія етатизма в Турції. — М., 1991.
42. Кузнецов Ю.Д. і інші. Історія Японії. — М., 1988.
43. Кутаков Н. Очерки новітньої історії Японії. — М., 1965.
44. Латышев І. Внутрішня політика японського імперіалізму напередодні війни на Тихому океані (1931-1941рр.). — М., 1955.
45. Міжнародні відносини на Дальньому Сході в післявоєнні роки. — М., 1978. — Ч.1-2.
46. Моїсєєв П.П. Аграрний будинок сучасної Турції. — М., 1990.
47. Моїсєєв П.П. Спроба рішення земельного питання // Азія і Африка сьогодні. — 1996. — №11.
48. Можейко І.В. Друга світова війна — переломний момент в історії Юго-Східної Азії // Народи Азії і Африки. — 1986. — №2.
49. Мхітарян С.А. Раді в В'єтнамі в 1930-1931 роках // Питання історії. — 1975. — №11.
50. Можейко І.В. Західний вітер — ясна погода. Юго-Східна Азія в Другій світовій війні. — М., 1984.
51. Мхітарян С.А. Раді в В'єтнамі в 1930-1931 роках // Питання історії. — 1975. — №11.
52. Новітня історія Турції. — М., 1968.
53. Новітня історія Індії. — М., 1958.
54. Новітня історія В'єтнаму. — М., 1984.
55. Новітня історія арабських країн Африки (1917-1987 рр.). — М., 1987.
56. Новітня історія Африки. — М., 1966.
57. Новітня історія арабських країн — М., 1968.
58. Новітня історія арабських країн Азії. — М., 1988.
59. Новітня історія Китаю. 1917-1970. — М., 1972.

60. Новейшая история арабских стран Африки (1917-1987). — М., 1987.
61. Некапиталистический путь развития и опыт Монгольской Народной Республики. — М., 1971.
62. Пак Б. Советская Россия и Корея // Азия и Африка сегодня. — 1985. — №1.
63. Пак В.К. Освободительная миссия Советской армии в Кореи // Вопросы истории. — 1975. — №9.
64. Погодаев В. От эры “нового порядка” к эре реформ // Азия и Африка сегодня. — 1999. — №5.
65. Пробуждение угнетенных. — М., 1968.
66. Розалиев Ю. Новая и новейшая история стран Азии и Африки. — М., 1987.
67. СССР и страны Африки: Документы и материалы. — М., 1982. — Ч.1-2.
68. Субботин В.А. Великобритания и ее колонии. Тропическая Африка в 1918-1960 гг. — М., 1992.
69. Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 — кінець ХХ ст.). — Суми, 2002.
70. Старченков Г.И. Параметры экономического чуда // Азия и Африка сегодня. — 1992. — №9.
71. “Третий мир” и судьба человечества. — М., 1990.
72. Трошин Ю.А. История стран Азии и Африки в новейшее время (1918-2000). — М., 2004.
73. Трофимов Д.А. Исламский фундаментализм в арабских странах: истоки и реалии // Восток. — 1992. — №1.
74. Хрусталева М.А. Колониальная политика в арабских странах в первой половине XX века // Вопросы истории. — 1973. — №7.
75. Шипаев В.И. Корейская буржуазия в национально-освободительном движении. — М., 1966.
76. Ширендыб Б. История Монгольской народной революции 1921 года. — М., 1971.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ ТА МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДЛЯ ЙОГО СКЛАДАННЯ

Залік — форма контролю за процесом засвоєння певного навчального курсу з історії.

1. Протягом вивчення курсу “Новітньої історії країн Азії та Африки (1918-1945 рр.)” цілеспрямовано відбирайте ту головну інформацію, яку необхідно запам’ятати надовго (виділяйте її в своїх конспектах, завчайте основні поняття, дати, імена історичних осіб тощо).
2. При вивченні теми близької по змісту до раніше засвоєної, знову поверніться до її повторення.
3. У відведений час дня підготовки до заліку складіть план своєї роботи і у відповідності з ним вивчайте та повторюйте матеріал.
4. Вивчення кожного питання розпочинайте не з читання тексту підручника і конспекту, а з пригадування того, що вивчалось раніше. Тоді Ваша пам’ять «підкаже» на з’ясування яких питань слід звернути особливу увагу.
5. При повторенні матеріалу звертайте основну увагу не на окремі деталі подій і явищ, а на їх осмислення в цілому.
6. Складіть, при необхідності, хронологічні таблиці опорних дат або синхроністичні таблиці подій у різних країнах. Намагайтесь виявити загальні тенденції історичного розвитку в період, який вивчаєте.
7. В останній день повторіть вголос плани змісту кожного питання, яке виноситься на залік, і ті конкретні факти, котрі важко запам’ятовувалися у процесі підготовки.

Основні питання заліку з “Новітньої історії країн Азії та Африки (1918-1945 рр.)”, Ч.1.

1. Прихід до влади Аманулли-хана.
2. Причини реформ Аманулли-хана.
3. Повстання 1928 р. і падіння уряду молододафганців.
4. Початок революції в Туреччині, її характер, рушійні сили та особливості.
5. Сакарійська битва та її наслідки.
6. Ліквідація султанату та проголошення Туреччини республікою.
7. Причини піднесення національно-визвольної та революційної боротьби в Ірані.
8. Проголошення Гілянської радянської республіки та причини її поразки.
9. Повстання іракців у 1920 р.

10. Утворення Саудівської Аравії.
11. Основні райони селянського руху в Індії (1918-1922 рр.).
12. Кампанія громадської непокори (1920-1922 рр.) та причини її невдачі.
13. Гандізм та його роль у розвитку визвольної боротьби.
14. Фашизація Японії, її етапи і особливості.
15. Періодизація війни на Тихому океані.
16. Мідуейська битва та її значення.
17. Бої за Гуадалканал і перелом у війні на Тихому океані.
18. Розгром Квантунської армії і капітуляція Японії.
19. Революція 1925-1927 рр. у Китаї: початок, характер, рушійні сили та особливості.
20. Другий етап Північного походу.
21. V з'їзд КПК та його рішення.
22. Утворення Ліги незалежності В'єтнаму.
23. Основні риси соціально-економічного й політичного розвитку Лаосу та Камбоджі.
24. Селянське повстання 1930-1932 рр. у Бірмі.
25. Національні повстання 1919 і 1921 рр. у Єгипті.
26. Англо-єгипетський договір 1936р.
27. Визвольна боротьба населення Алжиру й Тунісу.
28. Причини поразки революції 1925-1927 рр. у Китаї.
29. Англо-іранський договір 1922 р.
30. Повстання в Хорасані та його придушення.

ПРОГРАМА ДО ІСПИТУ Й РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО НЬОГО

Іспит з Новітньої історії країн Азії та Африки передбачає перевірку Ваших знань зі всього курсу, а також умінь використовувати їх на фоні історичних подій та явищ світової історії. На іспиті Ви повинні продемонструвати не стільки свої здібності запам'ятовувати окремі факти, скільки вміння пояснювати й аналізувати їх, оперувати ними. Необхідно проявити знання першоджерел, а також оцінок минулого сучасною історіографією. Ваша відповідь повинна бути логічною, аргументованою, завершеною. Вона має повністю розкривати зміст питання, засвідчити Ваше вміння робити узагальнення. Свою відповідь потрібно супроводжувати роботою з історичною картою.

1. Готуватися до іспиту слід протягом всього процесу вивчення даного курсу. Тому доцільно ознайомитися зі змістом навчальної програми з курсу «Новітньої історії країн Азії та Африки» і при вивченні відповідного матеріалу складати розгорнутий конспект по темі, яку потрібно викладати на іспиті.

2. До закінчення занять з «Новітньої історії країн Азії та Африки» у Вас вже повинні бути опрацьовані всі теми курсу. Якщо з будь-яких причин цього не відбулося, то у дні відведені на підготовку до іспиту, починайте роботу з вивчення тих питань, які знаєте гірше всього. При цьому намагайтесь дотримуватися принципу хронологічної послідовності.

Кожний день спочатку опрацьовуйте кожне питання, а в кінці дня ще раз повторіть вивчене за день.

3. При вивченні кожного питання доцільно спочатку намітити план відповіді, а потім послідовно, у відповідності до пунктів плану, відновити у пам'яті основний зміст теми. При цьому важливо простежити, щоб кожне питання плану не залишалось поза Вашою увагою. Продумайте вступ і висновки. Визначте, що можна включити у відповідь з додатково вивчених джерел.

ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Версальська мирна конференція і післявоєнний переділ арабських територій Османської імперії.
2. Квітневий переворот 1978 р. в Афганістані. Афгано-радянська війна 1979-1989 рр. та її наслідки.
3. Соціально-економічний та політичний розвиток Туреччини у 90-х рр. XX ст. — поч. XXI ст. Причини зростання ролі ісламського фактору.

4. Загострення національних і соціальних суперечностей в Індії на початку новітньої історії. Політика британських колоніальних властей. Конституція 1919 року.
5. Розгром Квантунської армії і капітуляція Японії.
6. Реформування китайської промисловості 80-ті рр. XX ст. — поч. XXI ст.
7. Реформи Амануллі-хана в Афганістані та причини їх невдачі.
8. Соціально-економічний і політичний розвиток Індонезії у роки II світової війни.
9. Ідеологія і політика апартхейду. Створення бандустанів у ПАР (50-70-ті рр.).
10. Внутрішня і зовнішня політика гомінданівського уряду Китаю у кінці 20-х першої половині 30-х рр. XX ст.
11. Складові “японського дива” (50-х — перша половина 70-х рр. XX ст.).
12. Аграрні перетворення в КНР у 80-х рр. XX ст. — поч. XXI ст. та їх наслідки.
13. Визвольна війна афганського народу за незалежність у 1919 р.
14. Громадянська війна в Китаї і прихід до влади КПК (1946-1949 рр.).
15. Соціально-економічний і політичний розвиток Соціалістичної Республіки В'єтнам в другій половині 70-х — першій половині 80-х рр. Криза моделі державного соціалізму.
16. Боротьба єгипетського народу за незалежність у 1918-1921 рр. Конституція 1923 р. Визвольна боротьба у 30-х рр. XX ст.
17. Соціально-економічний та політичний розвиток Афганістану у другій половині 40-х — першій половині 70-х рр. XX ст.
18. Туреччина у повосенні роки. Внутрішня і зовнішня політика уряду у 50-х рр. Політична криза 1960 р. і військовий переворот.
19. Англійська окупація Іраку. Визвольна боротьба іракців й здобуття незалежності. Реформи 30-х рр. XX ст.
20. Політика голандських колонізаторів у 20-30-х рр. в Індонезії та боротьба проти неї національно-патріотичних сил. Мархаенізм.
21. Труднощі соціально-економічного й політичного розвитку Японії в 90-х р. Проведення реформ.
22. Формування режиму авторитарної влади Чойбалсана в МНР (кінець 20-30-х рр. XX ст.).
23. Будівництво основ соціалізму в КНР (1953-1957 рр.). VIII з'їзд КПК та його рішення.
24. “Біла революція” в Ірані та її наслідки. Визрівання революційної ситуації.
25. Збройна боротьба республіки Риф проти французьких та іспанських колонізаторів (1921-1926 рр.).
26. Відбудова народного господарства у КНР (1949-1952 рр.).

27. Соціально-економічні й політичні перетворення в Єгипті у 60-х рр.
28. Соціально-економічний розвиток Японії у 30-х рр. XX ст. Фашизація країни та її особливості.
29. Корейська війна 1950-1953 рр. та її наслідки для країни.
30. Соціально-економічний та політичний розвиток Індонезії в другій половині 60-90-х рр. Політична криза 1998 р. й усунення від влади Сухарто. Наростання етносепаратизму й міжрелігійних конфліктів у кінці 90-х рр. XX ст. — поч. XXI ст.
31. Розгортання національно-визвольної боротьби і Індії в кінці 20-30-х рр. Проблема створення антианглійського фронту.
32. Революція 1952 р. в Єгипті. Соціально-економічний і політичний розвиток країни у 50-х рр. XX ст.
33. Проблеми соціально-економічного й політичного розвитку країн Тропічної і Південної Африки в 70-х рр. XX ст. — поч. XXI ст.
34. Реформи Реза Пехлеві Ірані. Скасування режиму капітуляцій.
35. “Культурна революція” в Китаї: причини, хід, наслідки.
36. Утворення держави Ізраїль. Виникнення Палестинської проблеми.
37. Вступ Японії у II світову війну та її успіхи на першому етапі війни.
38. “Великий стрибок” у КНР та його наслідки (1958-1960 рр.).
39. Арабо-ізраїльська війна 1967 р. та її наслідки для арабських країн. Кемп-Девідська угода та її вплив на розв’язання Близькосхідної кризи.
40. Воєнно-політична криза в Китаї в 1944 р. Завершення визвольної війни китайського народу.
41. Соціально-економічний і політичний розвиток Ізраїлю у 70-х рр. XX ст. — поч. XXI ст.
42. Загострення внутрішньополітичної ситуації в Індії в кінці 80-х початку 90-х рр. Політика реформ та їх наслідки. Прихід до влади націоналістів та політика їхнього уряду.
43. Ар’єргардні бої національної революції в Китаї (серпень-грудень 1927 р.) та їх наслідки. Причини поразки та історичне значення революції.
44. Національно-визвольна боротьба в Індії у 1945-1947 рр. Утворення Індійського Союзу та Пакистану.
45. Основні напрями соціально-економічного й політичного розвитку Японії у другій половині 70-80-х рр. XX ст.
46. Проблема створення національно-революційного фронту в Китаї (1922-1924 рр.). Визрівання революційної ситуації.
47. Основні риси соціально-економічного й політичного розвитку Монголії у 50-90-х рр. XX ст. — поч. XXI ст.
48. Причини загострення політичної обстановки в Туреччині в другій половині 70-х рр. Реформи Тургут Озала та їх наслідки.

49. Соціально-економічний розвиток Кореї у 20-30-х рр. Визвольна боротьба корейців.
50. Початок соціалістичних перетворень у В'єтнамі (1960-1964 рр.).
51. Соціально-економічний і політичний розвиток Алжиру в 60-х — першій половині 80-х рр. ХХ ст.
52. Початок національної революції в Китаї (1925-1927 рр.). Її характер, рушійні сили та особливості. Історіографія проблеми.
53. Розгром маріонеточного режиму в Південному В'єтнамі. Возз'єднання країни і проголошення СРВ (1973-1976 рр.).
54. Соціально-економічний і політичний розвиток Республіки Кореї у 50-х рр. ХХ ст. — поч. ХХІ ст. Економічна криза 1997-1998 рр. та її наслідки. Складові корейського економічного “дива”.
55. Боротьба ефіопського народу проти італійської агресії у 1935-1937 рр.
56. Формування тоталітарного режиму в КНДР та його криза.
57. Соціально-економічний і політичний розвиток Пакистану у 80-х рр. ХХ ст. — поч. ХХІ ст.
58. Національна революція в Туреччині (1918-1923 рр.) та її наслідки.
59. Індія в роки II світової війни.
60. Утвердження тоталітарного режиму у Китаї (1969-1976 рр.) та його криза.
61. Форми колоніальної експлуатації й правління у країнах Тропічної й Південної Африки у 20-х першій половині 40-х рр. ХХ ст. Расистські режими.
62. Проголошення республіки Індії. Соціально-економічна політика уряду Д.Неру в 50-х рр. — 1964 р.
63. Соціально-економічний і політичний розвиток Камбоджі у першій половині 70-х рр. Побудова комунізму режимом Пол Пота та його трагічні наслідки.
64. Утворення Саудівської Аравії. Внутрішня і зовнішня політика уряду у 30-х — першій половині 40-х рр. ХХ ст.
65. Боротьба патріотичних сил Бірми, Лаосу і Камбоджі проти колонізаторів у 20-х — першій половині 40-х рр. ХХ ст.
66. Основні тенденції розвитку Алжиру в другій половині 80-х рр. ХХ ст. — поч. ХХІ ст. Посилення ісламського фундаменталізму й загострення внутрішньополітичної ситуації. Пошук шляхів громадянської злагоди.
67. Боротьба в'єтнамського народу проти французьких колонізаторів. Женевські угоди та їх рішення (1964-1954 рр.).
68. Причини реформ у КНР та розробка їх концепції (друга половина 70-х — початок 80-х рр.).
69. Громадянська війна 90-х рр. в Афганістані. Прихід до влади талібів та політика їх уряду. Воєнні дії США і їхніх союзників проти талібів. Формування нового політичного режиму.

70. Визвольна боротьба корейського народу проти японських колонізаторів (1918-1919 рр.).
71. Боротьба за створення антияпонського фронту в Китаї (1935-1937 рр.).
72. Соціально-економічний та політичний розвиток Ісламської республіки Іран. Еволюція ісламського режиму.
73. Соціально-економічне і політичне становище Китаю на рубежі нової і новітньої історії. Рух “4 травня” 1919 р. Створення КПК.
74. Проголошення Індонезійської республіки. Боротьба народних мас за незалежність і демократичний розвиток країни. Конференція “круглого столу” і визнання Голандією незалежності Індонезії (1945-1950 рр.).
75. Курс А.Садата в Єгипті та його наслідки для країни (1973-поч. 80-х рр.).
76. Японія на рубежі нової і новітньої історії. “Рисові” бунти 1918 р. Внутрішня і зовнішня політика уряду у 20-х рр. ХХ ст.
77. Національно-визвольна боротьба народів Тропічної і Південної Африки у 1945-1958 рр.
78. Успіхи й труднощі політики урядів Індіри та Раджива Ганді (1964-1990 рр.).
79. Радянський рух у Китаї та його поразка (1928-1935 рр.).
80. Соціально-економічний та політичний розвиток Японії після II світової війни (1945-1950 рр.). Сан-Франціська конференція та її рішення.
81. Перемога в’єтнамського народу в боротьбі проти агресії США (1964-1973 рр.). Паризька угода.
82. Внутрішня і зовнішня політика турецького уряду у 30-х — першій половині 40-х рр. ХХ ст.
83. Бої за Гуадалканал і перелом у війні на Тихому океані. Посилення визвольної боротьби у країнах Східної і Південно-Східної Азії.
84. Соціально-економічний і політичний розвиток АРС у 80-х рр. ХХ ст. — початку ХХІ ст.
85. Кампанія громадської непокори в Індії (1920-1922 рр.). М.К.Ганді та основні принципи його вчення.
86. Національно-визвольна війна алжирського народу (1954-1962 рр.). Утворення АНДР.
87. Соціально-економічний і політичний розвиток ПАР у 80-х рр. ХХ ст. — поч. ХХІ ст. Демократизація суспільно-політичного життя.
88. Піднесення національно-визвольної боротьби у Тропічній і Південній Африці на початку 20-х рр. ХХ ст. Панафриканський рух.
89. Соціально-економічний та політичний розвиток Ірану в 50-х рр. ХХ ст.

90. Соціально-економічні реформи у В'єтнамі в кінці 80-х рр. XX ст. — початку XXI ст.
91. Північний похід Національно-революційної армії Китаю. Переворот Чан Кайші та криза революції (липень 1926 — серпень 1927 рр.).
92. Народи Африки в роки II світової війни.
93. Соціально-економічний і політичний розвиток М'янми у 50-х рр. XX — поч. XXI ст.
94. Основні райони національно-визвольної боротьби в Ірані в 1918-1922 рр.
95. Розгортання визвольної війни китайського народу проти японських загарбників (1937-1943 рр.). Допомога СРСР і США китайському народу в боротьбі за незалежність. Становище у визволених районах Китаю.
96. Соціально-економічний розвиток Туреччини в 60-х — першій половині 70-х рр. XX ст.
97. Опіка Англії над Палестиною. Еміграція євреїв у Палестину і її вплив на політичний розвиток регіону. Ідеологія сіонізму.
98. Внутрішня і зовнішня політика турецького уряду у 30-х рр. XX ст.
99. Основні напрями соціально-економічного й політичного розвитку Японії у другій половині 70-х — 80-х рр. XX ст.
100. Визвольна боротьба в'єтнамців у 20-30-х рр. XX ст. Окупація В'єтнаму Японією та утворення Ліги незалежності.
101. Піднесення демократичного й національно-визвольного руху в Ірані після II світової війни (1945-1953 рр.).
102. Внутрішня і зовнішня політика уряду Індонезії у 50-х — першій половині 60-х р. XX ст. Переворот 1965 р. та його наслідки.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

- Автономія** — самоврядування певної частини держави, що здійснюється в межах, передбачених загальнодержавним законом.
- Авторитаризм** — політичний режим однієї особи або невеликої групи осіб, у руках яких зосереджена необмежена влада, що спирається на військово-каральний апарат та антидемократичні засоби і форми управління.
- Аграрні реформи** — державні заходи щодо перетворення умов землеробства, форм землекористування і характеру земельних відносин.
- Агресія** — застосування збройної сили однією державою (групою держав) проти суверенітету, територіальної цілісності, політичної незалежності інших держав.
- Анексія** — насильне захоплення однією державою частини або всієї території, що належить іншій державі.
- “Антикомінтернівський пакт”** — договір між Німеччиною і Японією, укладений 25.11.1936 р. у Берліні терміном на 5 років. Мета полягала у встановленні співробітництва для боротьби проти Комінтерну, який звинувачували в прагненні підкорити інші держави.
- Антисемітизм** — одна з форм національної та релігійної нетерпимості щодо євреїв.
- Апартхейд** — політика расової дискримінації і сегрегації, котру проводив уряд ПАР стосовно корінного африканського та іншого неєвропейського населення країни до початку 1990-х років.
- Геноцид** — дії, метою яких є повне або часткове знищення якої-небудь національної, етнічної, расової або релігійної групи.
- Гоміньдан** (буквально — національна партія) — народно-демократична партія Китаю, заснована у 1912 р.
- Громадянська війна** — організована озброєна війна за державну владу між соціальними групами і політичними силами всередині країни.
- Гандізм** — соціально-політична та релігійна доктрина, що стала ідеологією національно-визвольного руху в Індії у 20-40-х рр. XX ст. Найважливішими ознаками є соціальний ідеал-сарводія, тобто суспільство загального добробуту та метод його досягнення — сатьяграха, тобто наполегливість в істині.

- Декларація** — політична заява від імені держави, уряду, партії, організації; проголошення основних принципів.
- Демократія** — форма політичної організації суспільства, заснована на визнанні народу джерелом влади, його права брати участь у вирішенні державних справ у поєднанні із широким колом громадянських прав і свобод.
- Домініон** — самоврядна колонія.
- Експансія** — поширення, розповсюдження сфери впливу, панування в різноманітних галузях, у тому числі за допомогою дипломатичного тиску й озброєного вторгнення.
- Етатизм** — напрям політичної думки, який розглядає державу як найвищий результат і мету суспільного розвитку, а також певні політично-економічні ситуації та процеси.
- Коаліція** — об'єднання на добровільних засадах для досягнення загальної мети; політичний або військовий союз держав для спільних дій на міжнародній арені.
- Колонія** — країна, область або територія, що знаходиться під політичною або економічною владою іноземної держави, позбавлена якої б то не було самостійності.
- Конфедерація** — одна із форми державного устрою, союз незалежних держав, які об'єднуються з метою координації своєї діяльності з деяких питань.
- Камікадзе** — назва літаків та їх пілотів-смертників наприкінці Другої Світової війни, котрі здійснювали самобивчі атаки на кораблі союзників у Тихому океані.
- Мандат** — у міжнародному праві документ, що засвідчує особливий вид залежності держави від інших держав або від міжнародних організацій.
- Ідеологія** — система ідей і поглядів (політичних, правових, філософських, моральних, релігійних, естетичних і ін.), що виражає політичні інтереси, ідеали певної соціальної групи; суспільну свідомість.
- Інтервенція** — насильне втручання однієї держави у внутрішні справи іншої держави або її взаємовідносини з третіми державами (розрізняють збройну, політичну, дипломатичну).
- Метрополія** — держава, що має колонії.
- Мілітаризм** — нарощування військово-економічної могутності, головним чином, із метою підготовки загарбницьких війн, а також придушення опору в середині країни.

- Націоналізм** — психологія, ідеологія і політика в національному питанні, що засновується на визнанні пріоритету національного фактора в суспільному розвитку.
- Національне питання** — сукупність політичних, економічних, правових, ідеологічних та інших проблем, що виникають у процесі міжнародного спілкування всередині країни.
- Протекторат** — форма залежності, коли одна держава (протектор) бере на себе здійснення зовнішніх зносин іншої держави, захист її території і фактично ставить під свій контроль її внутрішні справи через свого резидента.
- Протекціонізм** — державна економічна політика, спрямована на забезпечення переваги своєї промисловості на внутрішньому ринку через захист від іноземної конкуренції системою митної політики, а також заохочення експорту промислових товарів.
- “Паньча шіла”** — у буддизмі перелік 5 моральних засад обов’язкових для виконання світськими особами; засади які мали б стати основою взаємовідносин між країнами — 5 принципів мирного співіснування.
- Расизм** — сукупність антинаукових концепцій, основу яких складають положення про фізичну і психічну нерівноцінність людських рис, які підрозділяються відповідно до цього на “вищі” (або “повноцінні”) та “нищі”, над якими перші нібито повинні панувати.
- Революція** — корінна, глибока якісна зміна в розвитку яких-небудь явищ природи, суспільства, пізнання; переворот у якій-небудь галузі.
- Репарація** — у міжнародному праві вид матеріальної (фінансової) міжнародно-правової відповідальності, яка складається з відшкодування заподіяного збитку від агресії держави, що викликала агресію, державі, котра піддалася нападу.
- Республіка** — форма правління, при якій вища державна влада належить обраним на певний термін представницьким органам влади.
- Сатьяграха** (впертість в істині) — специфічна форма національно-визвольної боротьби в Індії, ненасильницький опір властям.
- Свадеші** — рух бойкоту англійських товарів в Індії.
- Сварадж** — головне політичне гасло національно-визвольного руху в Індії, яке трактували як здобуття повної національної незалежності (радикали) або надання обмеженого самоврядування у районах Британської імперії (помірковані).

- Секуляризація** — звільнення від церковного впливу в громадській та інтелектуальній діяльності; вилучення чогось із церковного відома і передання його громадському чи суспільному.
- Сепаратизм** — прагнення певних, груп населення чи організацій до відокремлення, відособлення; рух за надання частині держави права автономії чи за її повне відокремлення й створення нової держави.
- Сіонізм** — політичний рух, що виник наприкінці ХІХ ст. у середовищі східноєвропейських євреїв, а згодом поширився в західноєвропейському і американському єврействі. Основоположні тези: існування в світі “єдиного єврейського народу”, його величезну роль у світовій історії тощо.
- Унітаризм** — форма державного устрою, що не передбачає наявності у складі держави яких-небудь федеративних одиниць (штатів, земель).
- Федерація** — одна з форм державного устрою, при котрій декілька державних утворень об’єднуються в одну союзну державу при збереженні власної державної структури і суверенітету.
- Фундаменталізм** — релігійні напрямки, котрі проголошують та обстоюють незмінність релігійних догматів, наполягають на суворому беззаперечному виконанні всіх традиційних (фундаментальних) настанов. Нині найчастіше вживається для позначення течії в ісламі.
- Халіфат** — мусульманська теократія, очолювана верховним правителем — халіфом, що поєднував військову та духовну владу.
- “Хезболах”** — ісламське політичне угруповання (члени за віросповіданням шіїти), що виникло у Лівані на початку 80-х рр. ХХ ст. Створене з метою перетворити Ліван в Ісламську республіку та протистояти Ізраїлю на Близькому Сході.
- Холокост** — загибель значної частини єврейського населення Європи, внаслідок нацистської політики геноциду, фізичного знищення євреїв у 1933-1945 рр.
- Централізація** — політичний процес, на основі якого формується централізація як управлінська політична система з властивими їй вертикальною структурою й субординацією, концентрацією влади в єдиному центрі.
- Шаріат** — система мусульманських норм поведінки в житті, законів, а також релігійно-обрядових настанов і правил, що мають силу закону.

ХРОНОЛОГІЧНА ТАБЛИЦЯ

2 листопада 1917 р. — прийняття Декларації Бальфура.

Липень 1918 р. — публікація проекту закону “Про управління Індією” (реформа Монтегю-Челмсфорда).

30 жовтня 1918 р. — підписання Мудроського перемир'я.

Лютий 1919 р. — прихід до влади Аманулли-хана в Афганістані.

Березень 1919 р. — запровадження в дію закону Роулетта.

Квітень 1919 р. — початок харталу в Індії.

Липень 1919 р. — Ерзерумський з'їзд “Товариств захисту прав” східних вілайетів (провінцій).

8 серпня 1919 р. — підписання Равалпіндійського мирного договору.

9 серпня 1919 р. — укладення англо-іранського договору.

Вересень 1919 р. — Сиваський з'їзд “Товариств захисту прав”.

1920 р. — створення у Тунісі партії Дустанур (Конституція).

Весна 1920 р. — перші зіткнення між арабами та євреями в Палестині.

23 квітня 1920 р. — утворення в Анкарі нового парламенту — Великих національних зборів Туреччини (ВНЗТ).

1 серпня 1920 р. — початок кампанії громадської непокори в Індії.

10 серпня 1920 р. — укладення Севрського мирного договору.

21 лютого 1921 р. — здійснення державного перевороту в Ірані Реза-ханом.

26 лютого 1921 р. — підписання радянсько-іранського договору.

16 березня 1921 р. — укладення угоди між РРФСР та Туреччиною.

Серпень 1921 р. — проголошення Іраку монархією на чолі з еміром Фейсалом.

Вересень 1921 р. — створення держави — Республіка Риф (Марокко).

Лютий 1922 р. — скасування протекторату Великобританії над Єгиптом і визнання його незалежною державою.

4 лютого 1922 р. — спалення селянами у селищі Чаурі-Чаура поліційної діляниці; припинення кампанії громадської непокори.

1 листопада 1922 р. — прийняття закону про ліквідацію султанату у Туреччині.

20 листопада 1922 — 24 липня 1923 рр. — Лозанська мирна конференція.

29 жовтня 1923 р. — проголошення Туреччини республікою.

12 березня 1925 р. — смерть Сунь Ятсена.

30 травня 1925 р. — початок революції в Китаї.

1926 р. — укладення Номанганського договору між Афганістаном та СРСР “Про ненапад і нейтралітет”.

1926 р. — проголошення Ібн Сауда королем Хіджазу.

1 липня 1926 р. — видання Маніфесту про початок Північного походу.

Квітень 1927 р. — проголошення Чан Кайші створення національного уряду.

1 серпня 1927 р. — Наньчанське повстання у Китаї.

Вересень-жовтень 1927 р. — “повстання осіннього врожаю” в провінціях Хунань і Гуандунь.

Грудень 1928 — січень 1929 рр. — повстання під проводом Бачаї Сакао в Афганістані.

15 жовтня 1929 р. — проголошення Надір-хана королем Афганістану.

1930 р. — укладення англо-іракського договору, проголошення Іраку незалежною державою.

1932 р. — вступ Іраку до Ліги Націй.

Вересень 1932 р. — утворення королівства Саудівська Аравія.

Лютий 1933 р. — вихід Японії з Ліги Націй.

Березень 1934 р. — заснування партії “Новий Дустур”.

1935-1937 рр. — італо-ефіопська війна.

Листопад 1936 р. — укладення союзу між Німеччиною та Італією (Антикомінтернівський пакт).

1937 р. — вступ Єгипту до Ліги Націй.

1 вересня 1939 р. — початок Другої світової війни.

Вересень 1940 р. — укладення “Троїстого пакту”(Італія, Німеччина, Японія).

7 грудня 1941 р. — напад Японії на Пірл-Харбор, початок війни на Тихому океані.

4-6 червня 1942 р. — битва за атол Мідуей (найбільша морська битва в історії).

Серпень 1942 — лютий 1943 рр. — битва за о. Гуадалканал.

Червень 1944 р. — бої за о. Сайпан.

Березень 1945 р. — утворення Ліги арабських держав.

6, 9 серпня 1945 р. — скинення атомних бомб на міста Хіросіма та Нагасакі.

2 вересня 1945 р. — закінчення Другої світової війни.

1 липня 1946 р. — наступ військ Чан Кайші на території, що контролювалися комуністами.

4 листопада 1946 р. — укладення договору між Китаєм і США “Про дружбу, торгівлю та мореплавство”.

Липень 1947 р. — перехід у наступ народно-визвольної армії Китаю.

3 липня 1947 р. — прийняття плану Маунтбетена про розділ Індостану.

15 серпня 1947 р. — проголошення незалежності Індії та Пакистану.

30 січня 1948 р. — вбивство М. К. Ганді.

Травень 1948 р. — прихід до влади Націоналістичної партії Д.Ф.Малана в ПАС.

15 травня 1948 р. — утворення держави Ізраїль.

Листопад 1948 р. — захоплення комуністами всієї території Маньчжурії.

Червень 1949 р. — поразка арабських країн у першій війні з Ізраїлем.

1 жовтня 1949 р. — проголошення Китайської Народної Республіки (КНР).

Липень 1954 р. — Женевські угоди по Індокитаю.

Червень 1955 р. — затвердження “Хартії Свободи” на з’їзді АНК у Кейптауні.

Червень 1956 р. — рішення Г.А.Насера про націоналізацію Суецького каналу.

Жовтень-листопад 1956 р. — участь Ізраїлю в англо-французькій агресії проти Єгипту.

Вересень 1961 р. — засудження Генеральною Асамблеєю ООН режиму апартхейду.

Березень 1962 р. — Євіанські угоди про припинення війни та надання незалежності Алжиру.

1963 р. — арешт Нельсона Мандели.

Січень 1963 р. — референдум про реформи в Ірані.

Січень 1964 р. — утворення Організації Визволення Палестини (ОВП).

Липень 1964 р. — “Тонкінський інцидент”.

Лютий 1965 р. — початок масового бомбардування Північного В’єтнаму.

Червень 1967 р. — “шестиденна війна” на Близькому Сході.

Січень 1973 р. — Паризькі угоди про припинення вогню у В’єтнамі.

Жовтень 1973 р. — війна арабських країн проти Ізраїлю.

1975 р. — засудження ООН ідеї бантустанів.

Липень 1976 р. — возз’єднання В’єтнаму, проголошення СРВ.

Січень 1978 р. — початок масового антишахського руху в Ірані.

Вересень 1978 р. — Кемп-Девідські угоди.

Лютий 1979 р. — прибуття до Тегерану аятоли Хомейні.

Листопад 1979 р. — захоплення американського посольства в Тегерані.

Жовтень 1981 р. — вбивство Анвара Садата.

1987 р. — відновлення дипломатичних відносин Єгипту з арабськими країнами.

Грудень 1987 р. — початок інтифади на Західному березі р. Йордан та в секторі Газа.

Березень 1988 р. — перемога Ро Де У на президентських виборах у Республіці Корея.

Лютий 1989 р. — курс на ринкову економіку та багатопартійну політичну систему в Алжирі.

Вересень 1989 р. — обрання президентом ПАР Ф. де Клерка.

Січень 1990 р. — проголошення незалежності Намібії.

Вересень 1991 р. — вступ Республіки Корея до ООН.

Січень 1992 р. — виступи фундаменталістів в Алжирі, запровадження надзвичайного стану.

Вересень 1993 р. — укладення угоди про “Палестинську автономію”.

Травень 1994 р. — обрання Нельсона Мандели президентом ПАР.

Жовтень 1994 р. — укладення мирного договору Ізраїлю та Йорданії.

Жовтень 1994 р. — обрання президентом ПАР Табо Мбекі.

Листопад 1995 р. — вбивство прем’єр-міністра Ізраїлю Іцхака Рабина.

Грудень 1997 р. — перемога на президентських виборах у Республіці Корея Кім Де Чжуна.

Листопад 1998 р. — укладення угоди між Ізраїлем і ОВП про розширення “Палестинської автономії”.

Червень 2000 р. — зустріч лідерів КНДР та Республіки Корея у Пхеньяні.

Жовтень 2000 р. — зрив палестино-ізраїльського діалогу, виступи палестинців на Західному березі р. Йордан та в секторі Газа.

Лютий 2001 р. — обрання прем'єр-міністром Ізраїлю Аріеля Шарона.

Грудень 2004 р. — смерть Я.Арафата.

Січень 2005 р. — обрання Махмуда Аббаса президентом Палестинської автономії.

Вересень 2005 р. — президентські вибори в Єгипті.

Січень 2006 р. — перемога на виборах до парламенту Палестини партії ХАМАС (Мужність).

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Кам'янець-Подільський державний університет

Навчально-методичне видання

СТЕПАНКОВ Валерій Степанович,
*доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри
всесвітньої історії*

ДУБІНСЬКИЙ Володимир Анатолійович,
старший викладач кафедри всесвітньої історії

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ КРАЇН АЗІЇ ТА АФРИКИ

Методичні рекомендації до вивчення курсу

Підписано до друку 26.01.2006 р. Формат 60 x 84/16.
Гарнітура Journal. Обл. вид. арк. 4. Умовн. друк. арк. 4,8.
Зам. № 192. Наклад 200.

Редакційно-видавничий відділ Кам'янець-Подільського
державного університету

Вул. Івана Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300.

Свідоцтво серії ДК № 117 від 11.07.2000 р.